Incipit tractatus de ɔtractibus habēs duas ꝑtes magistri henrici de hassia.

Capitulū primū de iugo laboris originali.

In sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo Tanta erat illius ꝑme trāsgressionis culpa qua de statu felici in quo gen⁹ hominū cōditum fuit cecidit ꝙ nō suffecit in penā pcci parētis ꝑmi maledictio terre in ope suo et ꝙ in labore ex ea ɔmesturus esset cūctis diebus suis Sed adiecit deus In sudore vultus tui. vesceris pane tuo donec reuertaris in terrā Quasi apte diceret ade. transgressione ꝑcepti qđ posui tibi meruisti nō soluz cū labore nc̄aria vite adquirere que gratis habuisses. sed cū graui labore sudorē educente Quo cū cunctis diebus attrit⁹ fueris secutura est mors penaꝝ seuissima Quia dixit donec reuertaris in t̄rā. Istud est penale onus ineuitabile iusto dei iudicio humeris filiorū adam impositū De quo scp̄tū ē Graue iugū sup filios adam a die exitus de ventre matris eoꝝ vsqz ad diē sepulture in matrē omniū id est in terrā de qua homo formatus fuit Verūtamē filij adam conati sunt diuersis studijs et ingenijs onus istud excutē de humeris suis Quidam temptauerūt si fortassis aliq̄ arte aut rerū virtute possent imortales fieri Alij intelligētie clariorl. de hoc desp̄antes studuerūt. quō et rerū virib⁹ vita pn̄s ad vltimū humane periodi in sanitate cōseruari posset ⁊ ꝓfecerūt Quia erāt de illis qui artē medicine inuenerūt ꝑutilem. qua licet et pena mortis nō posset auferri. potest tn̄ deferri et a molestijs egritudinū q̄ ducūt ad mortē plimū mitigari Sic ⁊ de filijs adā aliqui penale iugū laboris a se repellere diuersis studuerūt ingenijs. varijs conati sūt modis rebus abūdare vtilib⁹ in ocio sn̄ laboē q̄dā furtis. q̄dā rapinis alij latrocinijs. alij vsuris et ɔtractib⁹ vsurarijs. aliqui mēdicitate. aliqui hypocrisi ⁊ ceteris innumerl. mōis et adq̄rendi ingenijs iniquis q̄b⁹ plurimi filioꝝ adam nisi sūt ⁊ adhuc nitūtur in ocio diuitijs abundare Istis qui dū volūt a se excutere iuste a deo impositū on⁹ laboris se supponunt grauissimo oneri pccoꝝ. quo postq̄z hic duxerūt in bonis dies suos in pūcto trahunt̄ ad infernū Sensati aūt filij adam nō sic sed suspirose recolētes quō iusto dei iudicio pro peccato pr̄is onus laboris pro vite nc̄arijs impositū est patient̄ humeros supponūt spe obtinēdi veniam pccoꝝ. et adquirēdi iustis laborib⁹ bona et vite pn̄tis et future. Hoꝝ q̄dā labore corꝑali nc̄aria sibi ⁊ alijs in

sudore vultus sui cōquirūt. vt rustici artifices ⁊ mercatores Alij dignioribus vacātes laborib⁹ merētur p̄dictoꝝ sudorib⁹ sustentari vt hi qui ciuilit̄ p̄sūt. nam hoꝝ solicitudine laboriosa ceteri pace gaudere dn̄t et tranq̄llitate sine q̄ subsistere nō pn̄t Silr ⁊ hi qui spūaliter p̄sūt. nā illoꝝ studiosis laboribus ip̄i ⁊ reliqui oēs spūalibus replēdi sc̄ bōis. ad q̄ obtinēda ceteroꝝ cūcti respicē dn̄t labores. Adhuc fuerūt de filijs adā digne extollendi qui intercise vtroq̄ vacabant labore corpali videlz ⁊ spūali De q̄bus erat apl̄s paulus qui manuū laborib⁹ ꝓpriarū sustentatus euāgeliū xp̄i gētib⁹ p̄dicabat Onus laboris moralis seu spūal̄ alleuiat̄ quidē doctrinis sapientū et scp̄turis p̄m sed non remouet̄ Sic et iugū laboris corpalis alleuiationē q̄dem posteri⁹ recepit ex sumētis et instrumētis ꝫ nō amotionem Iterū alleuiatū fuit qn̄ hominib⁹ politice ɔgregatis ampli⁹ nō quilibz ꝓprio labore ꝓcurabat om̄e qd̄ sibi nc̄ariū erat Sz vnus suis laborib⁹ hoc efficiebat. Alter aliud vt vn⁹ calceos alter pānos. Iste agros colebat ille vineas alius bestias educabat. et s̄m hunc modū onus laboris inter plures diuisum min⁹ grauabat Et q̄libet hoc mō laboribus diuisis ɔueniētius atq̄ sufficiētius hr̄e potuit ea quibus pn̄tis vite indiguit transactio. vtpote per ɔmutationes rerum ꝓ rebus. iuxta ip̄aꝝ equiualētiam in valore et vtilitate singulis competente

Capitulū. ij. de causis introductionū diuersarum

Unde a tēpe quo hoim genus ꝓpter cōmodum vite politice ɔgregari cepit indigentia humana plures cōmutationuz spēs introduxit de quibus sūt emptio. venditio. mutuatio. locatio. cōcessio. donatio. et hui⁹ modi Nā si quilibet homo hr̄et om̄ia q̄bus indiget nihil taliū esse oporteret. sicut fuisset si hominū genus lapsum nō esset de statu original̄ felicitatis In quo q̄libet sine commutationib⁹ seu hmōi ɔtractibus sufficientiā de om̄ibus q̄bus vita pn̄s indigebat habuisset. Tales ēgo ɔmutatiōes orte sc̄ in releuationē humane indigētie fragilitatis et miserie que pl̄imis indiget subsidijs ⁊ adiutorijs vt ita p̄sens vita transigat̄ vt ad futurā perueniatur Itaq̄ ꝙ ɔueniēs humane vite transactio requirat varias ɔmutationū spēs seu maneries manifestū est ɔsideranti humane nature lapse infirmitatē. et tā multiplicē indigentiā ꝙ nullus vel saltē pauci possēt sibi ꝓuidere de oib⁹ nc̄arijs vite vel de cunctis requisitis ad vitā sufficientē aut perfectā sine adiutorio alioꝝ mediantibus varijs rerū ɔmutationibus nec soluz aut p̄ncipaliter introducte fue

rũt ille ɔmutationes ꝓpter vitam
pñtem cõmode transigendã Sed
puto ꝙ magis ꝓpter amiciciaꝫ et
dilectionẽ inter hoies hñdã. Aut
ꝓpter bonũ ꝟtutis ex ɔmutationi
bus illis adq̃rendis. qñ indigẽtia
auxiliũ petere ɔpelleret. et pietas
virtutis amoẽ mutuũ daret ac lar
gitas inopib⁹ donũ ꝛbueret. Mia
vagis hospiciũ concederet ꝛc.

Capi iij. de diuersitate

hominũ de diuitijs et inopijs

EX his hr̃i põt quare expe
diẽtius est hoibus ad vir
tutẽ et finaliꝛ ɔsequendã
felicitatẽ vt sint dispares in extẽi/
oribus bonis q̃ꝫ pares. qꝛ concor
diam et amiciciã et pacẽ nutrit ꝙ
vn⁹ indiget de bonis alterius In/
diget dictis ɔmutationib⁹ iuuari
ab alio. ꝓpter qd̃ ex d̃ina ꝓuiden
tia ita factũ est ꝙ quilibet q̃ntũli/
bet diues sit indiget adhuc multl.
alijs hoibus et eoꝝ ministerijs et
opibus varijs Sicut ecõuerso mlꝛ
ti indigẽt de bonis diuitũ Qꝛ ẽgo
q̃libet hõ indiget alteri⁹ ad pacez
et amiciciã plus facit q̃ꝫ si homies
eẽnt pares in bonis exterioribus
Nã stante hui⁹ vite cõi cursu et cõ
ditione paritas talis amiciciã sol
ueret et discordias multiplicaret.
Prouidẽter ergo ad salutẽ fc̃m ẽ
vt sint in politicis cõitatib⁹ de bo
nis ad vitã nc̃arijs ꝑcise sufficien/
tiã hñtes. sint abundantes. sint et
deficiẽtes Inꝛ abũdãtes repiunꝛ
qui mediocriter hñt vltra q̃ꝫ eorũ

status req̃rit Repiunꝛ qui excessi/
ue supabũdant Ita inꝛ deficiẽtes
inueniũtur qui licꝫ minus nc̃itate
hẽant tñ tenuiter vitã transigunt.
Et inueniunꝛ qui om̃ino deficiunt
nihil possidẽtes vñ viuere possint
Et sũt isti ⁊ ꝑcedẽtes in multiplici
dr̃a Quia quidã sũt volũtarie ta
les vt aliq̃ religiosi viri Quidã nõ
volũtarie. quoꝝ adhuc aliqui de/
ficiũt in nc̃arijs ex eoꝝ culpa vel
ignauia. vel ex stultitia. eo ꝙ tẽpe
quo sibi laborib⁹ vt alij ꝓuidẽ po
tuerũt et debuerũt ocijs dediti se
neglexerũt Alij sunt qui sine culpa
eoꝝ ꝑuenerũt ad inopiã extremã
vel mediocrẽ. sicut hoc varijs euẽ/
tibus ⁊ modis ꝑt ɔtingere Horũ
inopia ꝑcipue releuãda ẽ ab his
qui vel mediocriꝛ vel excellẽter di
uites sũt Quoꝝ qꝛ etiã multe dr̃e
sũt nõ eq̃liter tenenꝛ sꝫuenire pau
ꝑibus Sũt eni q̃dã diuites qui di
uitias min⁹ licite adq̃rũt. qui tenẽ
tur ob hoc in recõpensã largi⁹ da/
re Sũt alij qui diuitias suas licite
adepti sũt. quidam cũ magnis la
borib⁹ et ꝑiculis Quibusdã sine la
boribus deo fortunã vertente ad
ipos diuitie affluxerunt et illi ad
aliq̃d ampli⁹ in releuatiõe pauꝑm
tenenꝛ ceꝛis eq̃liter abũdantibus

Ca. iiij. quare pauꝑes

cõmixti sũt diuitibus in policijs

ET si plus vnus q̃ꝫ alter te
neatur om̃es tñ suꝑhabẽ
tes aliq̃d ad bñficientiam

mouere debet qđ nõ ob aliud di/
uine pietate ꝓuidẽtie factũ est. ꝙ
pauꝑes ꝯmixti sũt diuitib⁹ Infir
mi sanis. ignorãtes sciẽtibus. ⁊ ge
neraliť mali bonis. nisi vt hi subue
niẽdo illis ꝯsequanť mercedez in
celis ⁊ illi beneficijs adiuti agant
grãꝝ deo actiones ipis ⁊ alijs in
salutẽ Hoc ergo mõ diuites sbue/
niẽtes pauꝑib⁹ de bonis terrenis
locupletanť in bonis eternis Ma/
gnũ ꝓfecto est mõrli hoi a deo cõ
cessũ esse vt ex bonis hui⁹ tꝑis vili
bus nullius momẽti ꝯpare possit
faciliť hic in terris bona excellen/
tissima sẽp duratura in celis. O si
hõ in hoc mũdo lutũ ꝓ auro com
mutare posset et lapillos quosqꝫ
ꝓ gẽmis ꝑciosis. puto ꝙ omi dili
gentia vbi et quõ hoc fieri posset
inq̃reret ⁊ a labore hui⁹ cõmutatõ
nis nũqꝫ donec ad extremuz esset
diues fact⁹ cessare vellet Sꝫ min⁹
infinite sũt omia ꝑciosa huius mũ
di ad bona celestia qꝫ lutũ ad au/
rũ aut arena exigua ad lapides ꝑ
ciosos Quid ergo nisi vere stulti
sũt hoies mõrles qui huius tẽpis
bona momẽtanea sũmo studio ñ
laborãt ꝯmutare ꝓ bonis eťnis.
bona mima ꝓ bonis maxis Infi
ma ꝓ sũmis. terrena ꝓ celestibus
Prudẽs ergo quisqꝫ mercator
postqꝫ cõmutatione bonorũ hui⁹
tꝑis ꝓ bonis terrenis diues fc̃us
est in terra studeat finaliter ex cõ/
mutatione tꝑaliũ ꝓ eternis etiam
diues fieri in celis Hec aũt cõmu/
tatio fit si homo diues subueniat
pauꝑibus ꝓꝑter xp̃m pia donatõ
ne. vẽditione. locatiõe. aut mutua
tione ꝛc cũ eos in anxietate esse vi/
derit aut pati nc̃itatez senserit. Di
ues ẽgo qui istis mõis pauꝑibus
pure ꝓꝑter deũ subuenit thesaurũ
in celũ sibi colligit de q̃ post hanc
vitã in eternũ viuet in gloria Qui
vero vẽditione vel locatione aut
mutuatione ꝛc. ꝓximo suo nc̃itatẽ
hñti subuenit intuitu lucri. aut re/
pendẽdi ꝑuitij onerando ꝓximum
suũ vsuris aptis vel velatis. vel si
ei carius vẽdit vel locat illud pro
quo hñdo pauꝑ est nc̃itatus non
sic Qui eni tales sũt pauꝑes nõ re
leuãt sed grauãt. nõ eis subueniũt
quos pauꝑiores reddũt et finaliť
ad extremũ inopie deducũt. Ad/
huc cũ ita faciẽtes ꝯmutant q̃daz
tꝑalia ꝓ eťnis sed nõ bonis possi
dendis in celo Sed ꝓ penis reci/
piendis ꝑpetue in inferno. Quis
ergo dicere posset q̃nte stultitie est
pro tã ꝑuo tꝑali lucro ꝑdere ꝑpe
tuã cũ ãgelis gloriã et eťnam cuz
demonib⁹ mereri miseriã? Hec sũt
ꝓꝑter q̃ tã clare et multipliciter in
scꝑturis vtriusqꝫ testamẽti de pie/
tate et mia faciẽda in ꝓxios nc̃i/
tatẽ hñtes ãmonemur Dictũ sal/
uatoris est luc̃. vi. ꝙ indigẽtib⁹ mu
tuatione subuenire debemus nihil
tꝑalis lucri inde sꝑantes Et alibi
ait Estote misericordes sicut et pr̃
vr̃ celestis misericors est. qui facit
solẽ suũ oriri sup bonos et malos
Et iteꝝ Beati misericordes qm̃ ⁊
ipi miam ꝯsequenť Et per ꝓꝑhaz

ait Cū videris nu dū operi eum q carnē tuā ne despexeris Et iterum Miam et miserationes facite vn⁹/ quisq; cū frē suo ꝓis et cōsibus hortamētis innumeris ꝓ mia habēda in paupes ꝓximos plene sē dīne scp̄ture. vbiq; hoc sonāt q aurib⁹ nr̄is iugiter inculcāt. visib⁹ offerūt. q exēplis ꝛfirmāt. nec putent diuites se ex scp̄turis ad faciendū opa pietatis. donatiōe. mutuatione. locatione ꝛc. solū hortari et moneri Sed sciant ꝙ tenenē ex his q̄ eis supsūt egētibus mōis p̄dictis ꝓuenire sub p̄cepto cui⁹ trās gressio mortalis est culpe.

Capi. v. de descriptōib⁹ ꝛmutationū de q̄bus agit

Ad excludendū ergo dam nabilē auaricie iniq̄tatem in cōmutationib⁹ p̄dictis cōn pietatē militantē q ad oñdendū salubrē equitatē in eisdē Prio videam⁹ q̄d sit vna queq; earuz. q q̄ ad quālibet req̄runt ac in q̄bus In vnaq̄q; ꝛmutationū illarū iustum cōsistat vñ loquēdo generaliter ꝓ ꝓbos. Iendicio est ꝛmutatio ꝓ quā vēdens transfert dñiuz suē rei in alter recepto p̄cio. Emptio est per quā in ementē transfert alteri⁹ rei dñium dato p̄cio Ad contractū emptōis req̄runt q̄nq; due ꝓsone et due res ꝛmutāde q dato cōditionalis vtriusq; hoc ē datio vni⁹ si altera det Et rōne hui⁹ dationis ꝛditionalis fit eq̄ trāslatio dñij rerū ꝛmutāde ꝓ De quibus q̄dē reb⁹ mō post inuētionē numismatis ꝓ cōueniētiori transactōne vite hūane pluriū vna est pecunia le p̄ciū Alia p̄cio tali ꝛmensurabil Pōt nihilomin⁹ adhuc sicut añ inuentionē numismatis res emi ꝓ re iuxta equalētiā eaꝝ in valorē vsuali vel in valore quo ad vsū hūanū Locatio ꝓm ysid̄ est cōmutatio q̄ res retēto ei⁹ dñio ad vsū cōcedit cū diffinitiōe mercedis Simplex ꝛcessio est qñ gratis fit talis p̄statio In locatione fit ꝛmutatio rei ꝓ p̄cio. vel rei pro re In ꝛcessione vero simplici. nō sic sicut nec in donatione et fideiussione. et ergo nō sic sumit ibi iustū et in p̄cedentib⁹ In istis eni et sim̄bus cōsistit iustū solū in grāꝝ actione laude vel seruitio ꝓm rōnem reddendis ab eo cui grā fit. In alijs vēo vtpote in emptione et locatione ꝛc. iustū nō sic accipit. sed penes equalētiā rerū in valore vsuali. seu penes eq̄litatē ꝓportionis earū ad mensurā valoris forensis vel vsualis seu ꝛsuetudinalis. Hec aūt mēsura penes quā attendendū est talismodi valor est quātitas indigētie humane Inde ꝓm Aristot. v. ethicorum Indigētia humana est mēsura naturalis cōmutabiliū Quod ꝓbi sic ꝓbant Bonitas siue valor rei attendit ex fine ꝓpter quē exhibetur dicēte ꝛmētatore. rij. metaphysice ꝙ nihil est bonū nisi ꝓpter causas finales sed finis naturalis ad quē

iustitia ɔmutatiua ordinat exteri/
ora cōmutabilia est supplementū
indigētie humane. verbi gr̄a Si in
digeo blado quo tu abūdas. ⁊ tu
indiges vino quo ego abundo ɔ
muto tibi vinum pro blado. et ita
vtraq; nr̄a indigētia est repleta. er
go supplementū indigētie hūane ē
vera mēsura ɔmutationū Sz sup
plementū indigētie rer̄ mensurari
oportet ꝑ indigentiā Maius eni ē
supplementū qđ maiorē supplet in/
digetiā sic̄ v̄bi gr̄a Quāto maior
est dolij vacuitas tāto pl⁹ de vino
req̄rit̄ ad implendū igit̄ ꝛc. Itē h̄
ꝓbat̄ signo. videmus eni ꝙ in illo
tp̄e quo vina deficiūt. q̄r magl. in/
digem⁹ eis fiūt cariora Sil'r vina
sūt cōiter cariora vbi nō crescunt
q̄z vbi crescūt Et nō nisi eo ꝙ illic
maior est eor̄ indigētia Itē in cō/
mutatiua iustitia nō estimat̄ p̄ciū
ɔmutabiliū ꝑm naturalē valorem
ip̄or̄ Sic eni musca plus valet q̄z
totū aurū mūdi Sed estimam⁹ va
lorē ip̄or̄ ꝑm ꝙ veniūt in vsū no
strū. Si dicatur si sic. hoc est si ꝑm
exigentiā est rerū valor q̄ntifican
dus seq̄ret̄ ꝙ paup̄ homo debēt
bladū emere ꝓ maiori p̄cio q̄z di
ues q̄r lōge magis indiget eo Itē
multa sūt valde cara q̄b⁹ modicū
indigemus Et sunt q̄bus diuites
vtūtur pro explēda voluptate vel
sua ābitione R̄ndet̄ ꝙ indigentia
homis istius vel illi⁹ nō mēsurat
valorē ɔmutabiliū. sed indigentia
cōis eor̄ qui inter se cōicare p̄nt
in vno loco regione vel ciuitate.

Adhuc de ista indigentia dicendū
est ꝑm ꝙ pōt esse paup̄m vel diui/
tū Accidit enim vtrisq; ɔcupiscere
pecunias et alias res ꝑm aristotl.
p̄mo rhetoricor̄ Paup̄i quidē ꝓ/
pter indigentiā nc̄arior̄ diuiti v̄o
ꝓpter concupiscentiā voluptatum
Vel ꝓpter defectū sup̄abundātie
vel verius ꝓpter insaciabilem diui
tiarū appetitū qui crescit in infini/
tum Qui facit ꝙ etiā multū habē/
tes paup̄es dicūtur. ꝑm illud Se/
nece Non qui parū habet. sed qui
plus cupit paup̄ est Accipiūtur er
go vno mō diuites et paup̄es ꝑm
h̄re multū et modicum de bonis
fortune et sic accipit eos vulgus.
Alio mō ꝑm sufficientiā et nō suffi
cientiā. hoc mō q̄ntūlibet multum
homo hēat si habitis ɔtentus nō
est paup̄ est. Dicēte Seneca Non
qui paruz habet ꝫ qui plus cupit
paup̄ est Et ecōtra habitl. ɔtentus
diues est. Duplex eni ꝑm ph̄os
diuitiar̄ mod⁹ ē Prim⁹ ē habē qđ
nc̄e ē Scđs ē h̄re qđ satis est ⁊ de
hoc contētum esse ꝛc.

Capi. vj. de causis ca

ristie seu penurie in policijs.

Ta iā manifestū est ꝙ ɔcupiscētia
qua vulgariter diuites reddūtur
veracit̄ miseri et paup̄es. est causa
vulgaris inopie ⁊ indigētie reliq̄/
rum que fit vbi et q̄ndo apud ali/
quos tātū deponit̄ et cumulatur
de bonis vtilibus que deus suffici
enter ꝓuenire fecit ꝙ cetēi defc̄m
patiūtur Ista est vna causa qua

in ciuitatibus et regiōibus quas auarorum occupat multitudo sepe p̄ciū seu valor rerū crescit et fit caristia licet ibi victualiū et ceterorū ad vitā vtiliū sit abūdantia Et hec multitudo cupidorum in ciuitate aliqua vel regione est causa caristie. Ita et mltitudo voluptuosorum ociosorū et vane gl̄iosorum qui pl̄ima p̄ter nc̄itatem cōsumūt Sed est et alia causa cōis qua p̄ciū venaliuz ascēdere solet et fieri caristia videlicet defect⁹ vel paucitas rerū vtiliū Hec aūt ꝓuenit varijs modis qꝛ vel ex imꝓpicio cursu aure vel rōne guerre vel ex grauamine seu ex impedimēto corꝝ qui res de regione in regionē de ciuitate in ciuitatez deferre solent. vel ꝓuenit ex paucitate laborātiū in rure aut eorꝝ turbatōne Prima causa caristie vl̄ penurie in ciuitatib⁹ detestabilis est qꝛ triū viciorꝝ est effectus puta auaricie gule et ignauie. ꝓpt̄ qd̄ a ꝓuidis et iustis reipublice gubernatorib⁹ et dispositorib⁹ talis causa omni arte et studio impedienda est ⁊ remouēda Secunda vero causa qꝛ ab ip̄is remouēi nō pōt. nec impediri quo ad p̄mū ei⁹ modū q̄ ē impropici⁹ tp̄m cursus quo qꝛ sepe accidit fames seu rerum caristia in penā pc̄corꝝ cōitatis patiēter toleranda et d̄ina ira actione p̄nie est placanda

Ca. vij. in quo arguūt̄ qui p̄sūt ꝓ eo ꝙ penurijs. modis

Quibus possunt nō obuiāt Erūtamē vbi ⁊ qn̄ hac decā accidit penuria in populo illi qui presunt necessitati cōmunitatis succurrere debēt ⁊ p̄nt diuersis mōis videlz p̄ciū rōnabile s̄m exigentiā rerꝝ que habentur taxando. fraudes mēsurarꝝ puniēdo Diuites vt sup̄flua vendāt cōpellēdo. mercatores ad regiones abundāter mittendo Rerū aduectores vtilium vndecūqꝫ venerint admittēdo. Abductores rerū de ciuitate vel regione ꝓhibēdo Iterum inutiles de cōitate eijciendo; Ociosos ad laboēs victui necessarios coercendo His itaqꝫ alijs qꝫ talib⁹ mōis p̄sides regionū ⁊ magistratus ciuitatū p̄nt notabiliter releuare inopiā que ex defectu vel paup̄tate rerū vtiliū accidit cōitati. vel ꝓpter pc̄ca vel aliūde Ex quib⁹ pōt vidēi q̄ꝫ ꝑuerse et impie agūt illi ciuitatū rectores Qui tēporib⁹ defectus rerū vtiliū vt vini bladi et similiū nō ꝓcurant vt adducant̄ aliūde. ꝫ nimiū ꝑuersi ꝓhibēt adduci nedū vinū ꝫ et ceruisiā medonē et alios paup̄m pot⁹ vsqꝫ ad hoc ꝙ vix pot⁹ aq̄ paup̄ibus ꝑmittit̄ vt diuites qui p̄sunt vina sua et res ceteras tā care vendere possint sicut volūt ꝛc.

Capi. viij. in quo excluditur multiplex presidētiū friuola excusatio.

Dicūt forte nō intēdim⁹ h̄ absit ꝫ ꝓhibem⁹ ceruisiaz ne si et de blado potaret̄ ⁊ comederet̄ cōitas h̄ret panis caristiam Itē si ꝓplus ꝯsuescēt potare ceruisiā ꝑiret tandē cultura vinea/

rum. Item ex p̄rogatiuis et p̄uile/
gijs ꝯcessis ꝓhibitiones tales fa
cere possum⁹ Itē cur nō licēt his
qui pl⁹ in colēdo vineas ꝑdiderūt
vt diuites de suis vinis reſuatis
damnū recupare Ipi etiā sūt qui
p̄ncipaliť portāt pond⁹ exactiōis
et steure. ergo licet eis quōcūqꝫ de
rebus suis lucrari q̄ntū pñt. Sed
q̄d sunt hec nisi excusatō in pccis?
Nōne vbi gr̄a in r̄gione hac tātū
bladū abundat ꝙ magna ꝑs de/
ducit̄ i regiōes circūiacētes? Nō/
ne sūt regiones multe min⁹ longe
de bladis hñtes vbi solū ceruisia
habeť ⁊ caristia panis nō est Itē
per caristiā panis se excusātes nul
lam rōem hñt ꝓhibēdi ne ceruisia
aliunde adducať vel de blado ab
alia regione adducto hic decoq̄ť
Scda eoꝝ ratio min⁹ valet q̄a
videm⁹ ꝙ in regionibus fecūdis
vbi est vel fuit solū cultura agro/
rū ꝓ frumētis. plurimū cōis vict⁹
est copiosior Quid etiā boni vēit
cōitati ex nimio cultu vineaꝝ Nō/
ne inde vēit ebrietas. discordia. lu
xuria. homicidia ⁊ similia vicia Et
si diuitib⁹ ad cumulandū pecūias
talis cultura ꝓsit tñ finaliter pau
peres destruit Tū qꝛ euentus cre
menti vineaꝝ dubi⁹ est Tū qꝛ vini
cultura magnoꝝ est sūptuū. ꝓpter
q̄d si semel pereūt paupes recupe
rare nō poterūt. vel difficulter q̄re
ꝯueniētius eis esset colere terram
habilē ꝓ bladis De blado enim
possent comedere bibere et aīalia
nutrire. q̄d facere nō pñt de vinis
Pro q̄b⁹ etiā sufficēt cultura mō/
tiū ꝓ frugib⁹ inutiliū qꝛ magis vt
medicina sit. institutum est vinum
q̄ꝫ vt sit cōis potus hoim Apl's ꝯ
cessit vsum modici vini ꝓpter infir
mitatē stomachi Propheta dicit
vinū eductū de terra vt q̄ñqꝫ t̄ste
cor hois letificet. nō vt q̄tidie ho
minē inebriet Ad tertiam rñdeť
ꝙ p̄rogatiue libertates et priuile/
gia nō danť ciuitatib⁹ vel cōitati/
bus vt sub taliū coloē illi qui p̄sūt
impie et inique agāt. nō fuit illa in
tentio p̄uilegiantiū. cū hoc sit p̄ui
legioꝝ dānabilis abusio Sꝫ danť
vt pleni⁹ bonū cōe ab his q̄ p̄sūt
ꝓcurari possit Itē sicut ingruens
nc̄itas frāgit cōem legē ita p̄uile/
gia et libertates interrūpit. sic̄ ma
nifestū est de p̄uilegijs cleri tēpore
guerre vel alteri⁹ inopinate nc̄ita
tis Ita in ꝓposito de p̄uilegijs ci/
uitatis cuiuscūqꝫ Itē sicut ꝑ varie
tatē tp̄m hoim ⁊ ꝑticulariū casuū
moderari oportꝫ et variari leges
Ita et p̄uilegia cōsuetudines et li
bertates Nō ergo valet defensio
illa et min⁹ valet q̄d q̄rto p̄tensuꝫ
est. qꝛ paupes semel ꝑdētes impē/
sas ꝓ vineis totū q̄d habuerūt ꝑ
dūt q̄ntū nō ꝑdūt diuites Nō sūt
ergo in hoc casu a diuitib⁹ grauā/
di sed pie p̄dictis modis subleuā
di. Q̄ etiā nihil sit ꝙ vltimo p̄tēde
bať. manifestū ē qꝛ nō sequiť diui/
tes p̄ncipaliť portāt pōd⁹ exactio
nis et steure igiť licet eis indr̄nter
q̄cūqꝫ mō in recōpensā lucrari q̄d
nemini lucrari licet cū in cōmodo
alteri⁹. qui aūt sic lucrari volūt q̄d
mirū si iusto dei iudicio tandē gra

uiori exactione ꝑdāt qđ impie ad
q̄siuerūt. leui⁹ eis fieret si ita rege/
rēt ꝙ oēs de ciuitate ꝯpetenť ha/
berēt Vñ nc̄itatib⁹ ꝑncipis subue
nire possēt q̄ꝫ ꝙ aliq̄ pauci totum
hr̄ent et cetēi nihil seu nō ꝑm stat⁹
eoꝝ. Talis eni ineq̄litas facit sedi
tionē in ciuitate et nōnūqꝫ fecit in
feriores insurgē cōn supiores Pu
to etiā ꝙ ꝑnceps plus hr̄et a sub/
ditis qñ q̄libet ꝑm ei⁹ statū compe
tenter hr̄et. esset eni ciuitas tūc for
tior et populosior ꝓpter copiaꝫ cō
munis victus.

Capitulū. ix. de quibus ꝓuidere hñt qui p̄sunt policijs

Videtis ēgo q̄ꝫ friuole fiūt
dicte illoꝝ excusatōes qui
tꝑe quo deficit vinum vel
bladū. aut alia res vtilis de qua
ip̄i copiā hñt ꝓhibēt sil̄em vel ꝓ/
portionabilē aliūde adduci Quis
estimare posset auaricie horuꝫ im
pijssimā iniquitatē. qua indigētes
quos om̄i studio releuare tenenť
indigētiores reddunt et vt se sup/
flue ditent/inopes ad extremū mi
serie deducūt? Isti non p̄sūt vt bo
nū cōe ꝓcurēt sed vt suū nequiter
cuꝫ alioꝝ incōmodo et miserabili
defectu accumulēt Attendāt ergo
vt ab ista iniq̄tate resipiscāt Attē/
dant ad quē finē homies politice
sub certis p̄sidib⁹ ꝯgregati sint in
vrbes et opida Nōne vt eoꝝ qui
p̄sūt studio et solicitudine quilibꝫ
copiosi⁹ et sufficiēti⁹ ꝑm ip̄ius sta/
tū de nc̄arijs ad vitam hēat pace
gaudeat felici⁹ viuat Quid eni est
ꝓpl̄m politice regere seu gubernare
q̄ꝫ ip̄m in finē politicū dirigē Qui
ꝯsistit in trib⁹ videlꝫ in sufficientia
nc̄arioꝝ ꝑm statuꝫ cuiuslibet et in
pace et in honestate vite. Politijs
ergo p̄esse dñt viri prudētes iusti
et potentes vt illa tria in subiecto
ꝓpl̄o eoꝝ potētia prudētia et v̄tu
te valeāt ꝓcurare Et ideo qui ta
les nō sūt aut taliť nō agunt non
merenť dici policiaꝝ rectores aut
reipublice directores sed ip̄ius dis
sipatores ⁊ offēsores. quorū aua/
ritia generare solet seditiones in
ciuitatib⁹ et insurrectiōes ꝓpl̄i cōn
se qui tales sepe vel occidit vel in
exiliū deijcit Iusto aūt iudicio ta
liū diuitie inique adq̄site post mor
tem ab alienis diripiunť ⁊ ad ma
nus seruoꝝ suoruꝫ ꝓueniūt qꝛ de
male q̄sitis nō ꝓspanť Audiant
hec impij q̄dā q̄ p̄sunt vt sibi ꝓui/
deant qui nō curāt quid alij pati/
untur dūmō ip̄i ditenť qui muneri
bus receptis ꝑmittūt vnūquenqꝫ
vendere q̄ꝫ care vult qui paupes
ꝑmittūt iniquis ꝯtractibus g̃uari
Qui fraudes mēsuraꝝ nō puniūt
qui quoslibet auaros res vtiles
claudere ꝑmittūt. Qui tꝑe nc̄ita/
tis res adduci ꝓhibēt qui tūc res
vtiles de regiōe abduci ꝑmittunt
qui statuta sibi vtilia faciūt ⁊ nō
cōitati Qui iux̄ exigentiaꝫ defect⁹
vel abūdantie vel mediocritatl. re
rū p̄ciū rōnabile venalib⁹ ñ impo
nūt. qui nō student om̄i industria
ꝓuidē nc̄itatib⁹ ꝓpl̄i p̄ntib⁹ ⁊ fuťis
Exēplo opti rectorl. egypti sc̄i Jo
seph đ q̊ habeť Gen̄. xli Istl. mōis

et sibibus fieri solet vel augeri fa/
mes vel caristia per eos quorũ p/
uidẽtia cõis indigẽtia releuari de
bebat q̃ reuera nihil detestabilꝰ ẽ

Capi. x. ponẽs conside

rationes q̃bus inueniri pt iustus re
rum valor.

Dicũt fortassis quõ puidẽ
possumꝰ cum q̃ futura sint
ignoremꝰ? quõ inueniemꝰ
mẽsurã iusti pcij rebus vtilibꝰ im/
ponẽdi? Si pbabita aduerterunt
sufficienẽ tacti sũt mõi plẽs q̃bus
ex pdentiũ prudẽtia ⁊ potẽtia pe
nurie accñtali ciuitatis vel regio/
nis nõbiliter succurri pt. nec optet
p hoc vt futuroꝝ hẽant notitiã p
spirituꝫ ꝓphetie vt Joseph vel ab
astrologis aut alijs ỏinatoribꝰ q̃
futura sunt q̃rãt. qr hoc stulte va/
nitatis est reipublice plmũ nociue
Sꝫ eis sufficẽ debet prudẽtie hũa/
ne ꝓcessus q̃ ex hitudine ptẽitoꝝ
⁊ dispositõne pñtiũ. solet de his q̃
ꝓinque fuꝛ̃a sũt verisiꝛ̃ dicturaꝫ
et ꝑm hoc puidis dsilijs illud qõ
pñtibꝰ dgruit ⁊ futuris expedit p
curari. Rursũ q̃ntũ ad illud quo
q̃rebaꝛ̃ quõ inueniri possit quanti
tas iusti valoris vel pcij rebus vti
libꝰ imponẽdi Supponẽdũ ẽ q̃ sp
et vbiq̃ iuxta curꝰ tpm dispõnes
regionũ et dditõnes hoim cuilibꝫ
maneriei reꝝ vtilium corrñdet ꝑm
ꝓitatẽ aliqd̃ iustũ pciũ hũana pru
dẽtia vel industria inuenibile vel
deꝛ̃miabile Etsi nõ ad pũctalez p
scisionẽ tñ ad rõnabilẽ ⁊ dgruẽtẽ
policie q̃ntificationẽ Hoc manife
stuz est qr leges hũane oẽz cõtra/
ctũ emptõis et vẽditionis debere
ratũ esse decernũt dũmõ nõ inẽue
niat fraus vltra dimidiũ iusti pcij
Igiꝛ̃ leges supponũt in omi cõtra
ctu tali q̃ntitatẽ iusti pcij hũanitꝰ
inuenibilẽ esse Illo ergo supposito
vt tollaꝛ̃ excusatio male pdentiũ
qui vel munerib⁹ corrupti vl ex ne
gligẽtia vel sua stultitia pmittunt
p arbiko ⁊ cupiditate vẽdentiũ ⁊
ementiũ rerũ pcia crescẽ et decre/
scere Iel qui q̃ntificãt ea ad ipo/
rũ vtilitatẽ et nõ cõitatis Videa
mꝰ quõ forenꝫ rerũ valor a veris
exptis et prudẽtibus repiri possit
Et videꝛ̃ q̃ nõ duenientius q̃ di
uersis dsideratõibus eoꝝ q̃ dtra/
ctib⁹ emptionũ ⁊ vẽditionũ adia/
cẽt Inꝛ̃ q̃ pmo occurrit dsideratõ
ciuitatis et regionis q̃ ad abũdã
tiã vel mediocritatẽ vel defectum
reꝝ ad vitã vtiliũ Et vñ fit ac q̃lis
vtpote an accñtalis vel ex natura
regiõis. Scdo occurrit dsideratõ
dispositõis tpm ad futuros puẽ/
tus ad habilitatẽ p laborib⁹ vel
inhabilitatẽ ad sanitatẽ et egritu/
dinẽ et ita de ceꝛ̃is tpm dispõib⁹
rõne q̃rũ variari solet rerũ valor
vtiliũ haꝝ vel illarũ. Tertio dside
rãda est dditio et dispõ hoim in
naturalib⁹ et moralib⁹ qr vbi in re
gione vel ciuitate sũt hoies tpati.
pauci vict⁹ et ꝓtuosi exñte minori
copia rerũ minus est pciũ eaꝝ q̃
magna exñte reꝝ abũdãtia vbi sẽt
hoies voraces voluptuosi auari
vel tenaces qui sepe sũt cã caristie
⁊ penurie ciuitatꝫ. vl regiõisqꝫ illa
que paupes laboratores cogunt
statim vẽdere ipi coaceruãt. in an/

nos plurimos rer̄ defectū culpa/
bilit̄ expectātes eo ꝙ in hoc mise/
riā pauꝑm optare ꝯuincuntur.
Quarto ꝯsideratio hn̄da est circa
q̄tuor modos indigentie puta na
ture stat⁹ voluptatis ⁊ cupiditatis.
qr in mēsuratione iusti p̄cij ad pri/
mos duos indigētie modos respi
ciendū est et nō sic ad alios duos
licet vt patuit etiā rer̄ p̄ciū mōis
illis sepe excrescat Sed his qui p̄
sūt solerter p̄cauendū est ne ill' mo
dis penuria accidat in regione vel
ciuitate Cōfert etiā ad q̄ntificatio
nem valoris rer̄ vtiliū ꝙ duplicit̄
q̄s nō indiget re aliqua qr vel eo
ꝙ de ip̄a sufficiētiā habet vl' quia
ad ei⁹ statū vel officiū nō pertinet
Propter qd̄ licet nihil de ip̄a hr̄et
ip̄ius indigentiā hr̄e nō dicit̄ In/
digētia ergo dicit carentiā rer̄ cū
nc̄itate vel ꝑtinētia earū ad natu/
ram vel statū aut artē vel officiuz
homis Plus eni req̄rit status aut
officiū q̄ꝫ natura. homies ergo di
uersi status et ꝯditiōis diuersis in
digēt etiā distinctis Sūt etiā q̄dā
res sustētationi inutiles que tn̄ sūt
vtiles statui officio vel arti vt pa/
pirus et hui⁹ mōi Et inueniunt̄ res
vtiles vni statui vel arti q̄b⁹ hoies
alteri⁹ artis vel stat⁹ nō indigent
vt instrumētis aut materijs Sūt
ergo res q̄bus hoies indigēt. sunt
q̄bus nullus indigz. sūt q̄bus aliq̄
indigēt et aliq̄ nō. et aliqui magis
et aliq̄ min⁹ Et q̄nto pl'es de ciui/
tate re aliqua indigēt tāto eius in
digentia dicit̄ extēsiue maior. q̄ꝫto
vero de re illa min⁹ habet̄ in ciui/
tate. tāto illius rei indigētia inten/
siue maior est cēsenda. que summa
est cuz nihil de re habet̄. et medio/
cris cū mediocriter. et mima cum
res illa abūdat q̄ntū est de se et h̄
dico qr sepe in foro ē rer̄ penuria
quar̄ tn̄ in ciuitate vel regione est
magna copia Hoc eni vt dictū est
facit pl'imū hoim malicia et auari
cia q̄ res a deo nc̄itati hominū da
tas abscondendo ⁊ incarcerando
in vsū pauꝑm ꝑuenire nō ꝑmittit
His ⁊ sil'bus innitēdo ꝯsideratio/
onib⁹ nō erit difficile viris prudē/
tib⁹ et industriosis q̄les debēt esse
qui p̄sūt ciuitati vel regioni. inueni
re estimatiōe sufficienter ꝓpinqua
q̄ntitatē iusti valoris vel p̄cij rerū
venaliū siue naturales sint siue arti
ficiales Pn̄t eni de facili transcur/
rere om̄es stat⁹ hoim vni⁹ ciuitatis.
et estimare q̄bus reb⁹ q̄t et q̄ntis
q̄libet status vt sufficiēter ꝯtinuet̄
indigeat ꝓ sustētatione ꝓ mat̄ia
ꝓ instrumētis eor̄ operatiōibus
oportunis Pn̄t etiā scire quot sūt
status illi q̄t sūt dom⁹ sub illis sta
tib⁹. q̄t hoies imo quot in tota ci
uitate Ita ⁊ q̄ntitatē rer̄ quilibet
singl'i stat⁹ ꝓ eor̄ ꝯpetēti cōtinua
tione indigēt ꝓpinque estimat̄ pos
sūt. Cū ergo et ip̄is possit cōstare
q̄ntū de reb⁹ his vel ill' in ciuitate
vel regione pn̄tialiter sic vel verisi
militer ciuitas vel regio vndecun/
q̄ꝫ habitura sit potuerit estimare
quantitatē communis indigentie
in qualibet manerie rerū et labor̄

nc̄itati humane vtiliū. Et ita hac ɔsideratione ɔueniēter poterit auctoritate p̄sidentiū det̄minari pro reb⁹ singl̄is iustū p̄ciū qd̄ iterū inuēire pn̄t sciscitādo a discretl. senibus ciuitatis vel regiōis de maximo p̄cio talis rei vel talis ibidem Sil̄r de mimo mediocriori seu cōsuetiori q̄ hito ɔpationē faciēdo p̄teritoꝝ ad pn̄tia iust⁹ reꝝ valor pōt etiā illa ɔsideratione inueniri.

Capi. xj. de solicitudine habēda circa q̄ntificatiōez iusti p̄cij rerum venaliū

Am vltimo circa materiā istaz ex sup̄ dictis elicio talē cōclusionē ꝙ sicut valor rerū nō est arbitrio relinquēdus vēdentiū Ita nec volūtati p̄sidentiū Patz quo ad scd̄m qꝛ vt visū est p̄ciū reꝝ venaliū mēsurādū est dictamine recte ratiōis Et hoc penes q̄ntitatē indigentie cōis in ordine ad multitudinē vel paucitatē rerū Igit̄ mēsuratō valoris eaꝝ nō est om̄ino volūtati p̄sidentiū relinquēda ꝫ rōni ex rerū et hoim q̄litate sumēda Cōfirmat̄ qꝛ posset tā ꝑuū p̄ciū reb⁹ imponi ꝙ illi qui vel res faciunt vt artifices vel qui eas ꝓcurant vt rustici vel qui eas adducūt vt m̄catores se eoꝝ laborib⁹ ɔueniēter sustentare nō pn̄t Sil̄r tā excessiuū imponi possz p̄ciū ꝙ hoies pauꝑes ⁊ cōes quoꝝ laborib⁹ oēs viuē oportet nc̄aria sibi nō possēt ɔpare Et id circo in mēsuratōne valoꝝ rerum illi qui p̄sūt tenent̄ respicere ad impēsas ⁊ labores Ad rerū q̄litatem multitudinē et paucitatem ne grauent̄ cōes qui pl̄es sūt ⁊ magl. nc̄arij. ꝓpter qd̄ etiā in fauorē talium magis declinādū ē ad diminutōz p̄cij infra iustū q̄z ad excessū sup̄. Prima ꝑs ɔcl̄onis appet. qꝛ relinq̄re reꝝ p̄ciū in arbitrio vēdentiū ē relaxare frenū cupiditati q̄ fere oēs vēditores agitat in excessū lucri Itē inde grauant̄ pauꝑes. iniuria fit aduenis. decipiūt̄ simplices Inde sup̄flue ditant̄ pauci mercatores. et defectū patiunt̄ oēs laboratores Inde sepi⁹ fit reruz caristia vbi et qn̄ est reꝝ abundantia q̄re hoc nullaten⁹ ꝑmittēdū est Sz diligēti studio ex p̄missis ɔsiderationib⁹ q̄ntificandus est ratōnali estimatōne ab his qui p̄sūt rerum valor ꝓut oibus cōuenit statibus Habem⁹ ergo vnū de his ꝓpter q̄ merito p̄sidētes spēalit̄ soliciti esse dn̄t circa ēptores ⁊ vēditores in cōitate vel regione videlz det̄miationē valorl. rerū qui ex dictis vagus ꝑmitti nō debet. Scd̄m ē venaliū sophisticatio varia quaz ardor hn̄di latent̄ introduxit Tertiū est rerū mala dispositio vt putrefactio corruptio. aut infectio diligēt̄ cauēda Ne inde cōitas mortē aut morbos patiat̄ Quartū ē fallacia m̄ltiplex quā luc̄ndi auiditas adinuenit ⁊ q̄tidie inuenit in mēsuris eorū que vendunt̄ et emūtur et in pōderibus et ceteris mensuris humidorū et aridorū He iniq̄tates sūma vigilantia penis acerrimis

exterminãde sũt quia mõrli culpa
pdũt vendẽtes damnificãt emen
tes.et reos faciũt p̃sidentes.q̃ruz
negligẽtia qꝛ inualescũt iniq̃tates
ille ideo qꝛ p̃sunt omniũ pccoꝝ q̃
inde oriũtur.rei sunt.

Capi.xij.oñdens quõ quilibet possit per se opm vl̃ suaꝝ rerum valorẽ estimare.

Sed dicit aliq̃s si p̃nceps
aut magr̃atus ciuitatl.vel
regionis in q̃tuor p̃dcis
negligẽs fuerit p̃cipue circa p̃mũ
qd̃ est ꝯstitutio iusti p̃cij quõ labo
rator aliq̃s cupiẽs res quas facit
aut ꝓcurat iuste vẽdere poterit ꝑ
se iustũ p̃ciũ estimare. Rñdet̃ ꝙ
si industriosus fuerit hoc potẽit ex
ꝯsiderationib⁹ p̃missis sicut ⁊ qui/
libet p̃sidẽs Si v̄o in hoc labora/
tor aliq̃s velit ꝑticulari⁹ informari
ꝯsideret ꝓ q̃nto res suas venden/
do statũ suũ cõtinuare possit ⁊ se
in ip̃o ꝯpetent̃ nutrire et ꝟm hoc
impẽsis ⁊ laborib⁹ rõnabiliter esti/
matis mẽsuret p̃ciũ operum suoꝝ
Si eni vltra hoc vẽdiderit nõbilit̃
res suas cupiẽs diues fieri.aut si
laborauerit tali cupiditate vl̃ illo
respectu peccatũ auaricie incurrit
Verũtamẽ nõ ꝓhibet̃ hõ q̃cũq̃z
licito labore pl⁹ adquirẽ q̃z susten
tatio ei⁹ req̃rit.qꝛ põt aliq̃d sup ꝟ
adquirẽ p̃mo vt hẽat vñ opa pie/
tatis facẽ possit.et ꝓ d̃ino cultu
impẽdere.Scd̃o vt rõnali ꝓuisio/
ne ꝓpinq̃s futuris nc̃itatib⁹ occur
rat Tertio vt ꝓli si habeat tãtuz
relinq̃t ꝙ vna cũ laborib⁹ se cõpe
tenter sustẽtare posset Vñ qui q̃n/
tũ ad ista satis habz et nihilomi⁹
indesinent̃ laborat diuitias adq̃/
rere vel vt altiorẽ statũ adquirat.
vel post sine laborib⁹ habeat abũ/
danter Aut vt filij ei⁹ abundẽt vl̃
magni fiãt.om̃is talis damnabili
agitat̃ auaricia voluptate vl̃ sup/
bia Debet ergo verus laborator
deo placẽ cupiẽs ad illa non respi
cere nec solũ attẽdere ad ꝓfectuz
suũ ex opibus q̃ facit vel reb⁹ q̃s
ꝓcurat.ꝫ etiã respicẽ debz ad vti
litatẽ ꝓximoꝝ et cõem Tali eniz
intẽtione laborãdo ꝓspabitur ita
ꝙ et p̃nti vite quo ad se ⁊ ad ali/
os decenter ꝓuidebit in terris et
futurã ꝓmerebit̃ in celis ꝛc.

Capi.xiij de mutuatõe quid sit et penes quid iustũ in ea attendatur.

Vsque huc dicto de vẽditõe
et alijs q̃busdã ꝯmutatio
nib⁹ hũane nc̃itati opor/
tunis vidẽdũ ꝯñter est.de mutua/
tione q̃ ꝟm ph̃os est ꝯmutatio ꝑ
quã mutuans trãsfert dñiũ sue rei
in alteꝝ vt eq̃lem vl̃ sil̃em r̃cipiat
Et ẽgo ꝟm ysid̃ Mutuũ appellatũ
est qꝛ id qd̃ a me tibi dat̃ ex mea
tuũ fit.vt si mutuo tibi denariũ vl̃
modiũ frumẽti tu teneris m̃i reddẽ
denariũ vl̃ modium frumẽti Et in
hac ꝯmutatiõe manifestũ ẽ ex t̃mi
nis ꝙ iustũ req̃rit eq̃litatẽ q̃ntita/
tis Nisi forte mutuãs fac̃ gr̃am al
teri indigenti re sua In quo casu

recipiẽs nõ solũ tenet̃ reddere eq̃/
le rei mutuate. sed cũ hoc tenet̃ ad
gr̃aꝝ actiones ꝑ gr̃a sibi fc̃a Et
sic iteꝝ patet ꝙ etiã in hac ɔmuta
tione q̃dãmõ iustũ nõ ɔsistit. semꝑ
in sola eq̃litate q̃ntitatl. rei reddẽ/
de ꝑ mutuato Aliqñ p̃t ɔtingere
ꝙ hmõi ɔmutatio fiat equalit̃ ad
vtilitatẽ vtriusq̃ vt v̄bi gratia Si
vinũ habeas in hoc ãno in abun/
dantia. et mihi deficiat et appeat
ꝙ anno sequẽti cõnriũ debz eueni
re mutuabis mihi dolium vini ad
reddendũ ãno sequẽti nouum hoc
mihi est vtile qꝛ indigeo et similit̃
tibi qꝛ vinũ tuũ ſuare ñ posses Et
in isto casu forte sufficẽt ad iustum
eq̃litas q̃ntitatis Vbi ẽ aduerten
dũ ꝙ sicut locatio ꝓprie ẽ rerũ vs⁹
a se distinctos habẽtiũ Ita mutua
tio ꝓprie ẽ reꝝ quarũ vsus ẽ ip̃aꝝ
ɔsũptio vt pecunie vini panis vel
bladi Vinũ eniz locari nõ p̃t nec
cõduci ꝫ mutuari p̃t et mutuo reci
pi Et est reꝝ taliũ duplex mutua/
tio q̃dã pietatis et q̃dã impietatl.
Prima est duoꝝ modorũ. fit enim
qñq̃ sine assecuratiõe lr̃atoria vel
pignoratoria ei⁹ qui mutuũ dedit
et illa maxie charitatiua est ad am
pliorẽ obligãs gr̃aꝝ actionẽ. Fit
qñq̃ cũ assecuratiõe de reddenda
re eq̃lis valoris. ⁊ ita cõiter fiẽi so
let Et req̃runt̃ q̃tuor ad mutua
tionẽ talẽ. s. mutuãs ⁊ cui mutuat̃
et res q̃ mutuat̃ et assecuratio de
reddẽda re. vbi si q̃ntũ supuenẽit
scz pactũ vel obligatio ad reddẽ/
dum plus ip̃a re mutuata mutua/
tio vsuraria est et iniqua.

Capi. xiiij quõ auaricia

ɔmutationes iam ꝑuertit in cõtra
riũ finis earum.

Taq̃ trãscursis ɔmutatõnib⁹ qui
busdã ad releuationẽ humane in
digẽtie introductis q̃ sũt vẽditio
locatio p̃statio fideiussio donatio
et mutuatio Manifestũ ex p̃habitl.
est ꝙ q̃libet haꝝ vn⁹ possit alteri⁹
succurrẽ indigẽtie vel nc̃itati Sed
qꝛ qui ɔmutationes istas sicut et
alia ad decentẽ et salutarẽ hũane
vite hitudinẽ inuẽta ꝑuertere cepe
rit auaricia et inanis gl̃ia qñ ho/
mines dando mutuãdo ɔcedẽdo
vẽdẽdo locãdo q̃rere ceper̃t suũ
lucrũ tꝑale vel p̃coniũ laudis va
ne ꝫ mõ ceperũt ſuire cupiditati ⁊
vane gl̃ie Ille ɔmutatiões q̃s rõ
inuenit in releuatõne hũane miſie
Cepit itaq̃ inde miseria hoim au/
geri vñ debebat miorari videlicet
qñ pauꝑ nc̃itate ɔpulsus suã rem
vẽdit diuiti ꝑ minori q̃ valet. vel
tꝑe q̃ min⁹ valz Aut qñ alt̃ alteꝝ
defraudat vt vẽdens ementẽ dãs
sciẽter rẽ cari⁹ q̃ valet. vel ecõuer/
so emens vẽdentẽ tribuẽs minus
p̃ciũ. et hec defraudatio põt fieri
in modico vel in magno. Si nõ fit
vltra medietatez iusti p̃cij emptio
tenet ſm dispõnem iuris positiui
Ita ꝙ vendẽs nõ p̃t ementẽ ad iu
diciũ trahẽ ꝑ restitutione. Si eni
quilibet emens vel vẽdens possz
alium ꝑ q̃cunq̃ fraude compta
ad iudiciũ ꝓuocare mltiplicarent̃
nimis lites Ideo humane cõstitu
tiones voluerunt. cõtractus vẽdi

ditõnis ratos hr̃i Nisi inꝛueniret deceptio vltra medietatẽ iusti p̃cij a magr̃atu qui cõitati p̃est. q̃ntifi/candi iuxta indigentiã cõitatis in ordine ad mltitudinẽ vel paucitatem rerũ venaliũ sicut p̃dictum est Sicut et alias ɔmutationes aua/ricia iã vertit in grauamẽ humane indigẽtie q̃ introducte fuerunt ad ip̃ius releuamẽ Valde ergo detestabilis est illa que sup̃creuit hoim auaricia qua factũ est ꝙ ɔmutatõnibus p̃dictis ꝓ releuatiõe huma/ne indigẽtie introductis Jã nõ iuuanꝛ indigẽtes. non releuanꝛ pauperes. nõ subueniꝛ miseris. sed miseri inde miseriores fiunt. q̃liter fit qñ et vbi res ꝑ tp̃ũs carius locaꝛ q̃ꝫ ꝑ illud ip̃ius vsus valet qñ res pl' iusto vendiꝛ vt dictũ ẽ. qñ ⁊ vbi nõ pie ⁊ gratis mutuũ datur ꝫ de mutuatis iniquũ lucrũ expectatur

Capi. xv. In quo inuehitur cõtra auaros qui solũ tp̃ale lucrũ in ɔmutationibus querũt

Terũ qñ in dictis ɔmutatõib' solũ tp̃ale q̃riꝛ nihil virtutis amore agiꝛ. nihil de celesti retributiõe cogitaꝛ. q̃liter fit apud oẽs auaros dictaꝝ ɔmutationũ abusores qui sua cupiditate stultissimi facti poti' vẽditione ⁊ mutuatiõe adquirẽ volũt vilia q̃ꝫ p̃ciosa poti' tp̃alia q̃ꝫ eꝛna. poti' terrã q̃ꝫ celũ quare h̃ nisi qꝛ nimiũ excecati nõ attẽdunt q̃d agũt Nesciũt q̃ꝫ magna bõa ꝓ q̃ꝫ ꝑuis sp̃ũali ɔmutatiõe adq̃/rere possẽt De qua q̃dẽ dic̃ btũs aug' Tu aũt videlꝫ qui ꝓ tp̃alib' sp̃ũalia ɔp̃are q̃ris Attẽde q̃d illi feneratores auari faciũt. certe minus volũt dare et pl' accipe Sic ẽgo illi volũt pl' accipe de t̃renis ꝓ terrenis. hoc fac et tu de eꝛnis ꝓ tp̃alib'. da modica Accipe magna. da tp̃alia Accipe eterna. Da terrã accipe celũ Hoc ãt fit q̃tiens hõ dc̃is cõmutationibus ex charitate nc̃itatib' paup̃m succurrit Silr q̃tiens hõ q̃dcunqꝫ aliud op' pietatis exercet Patꝫ ergo ꝙ nemo taꝫ paup̃ est q̃n hẽat vñ regnũ celoꝝ emere possꝫ Et ẽgo bñ dixit gregl. in omelia q̃daꝫ regnũ celoꝝ tm̃ valet q̃ntuꝫ habes. põt eni hõ illud emere ꝓ q̃libet re minima. vtpote ꝓ haustu aq̃ frigide hoc ẽ indigẽti haustũ aq̃ ministrãdo p̃t illd̃ ꝓmereri Jta ei im ꝓprie loquẽdo ꝓ tp̃alib' cõmutari p̃nt eꝛna. ⁊ ꝓ t̃renis sp̃ũalia sine symonia. q̃liꝛ ꝓprie loq̃do fieri nõ põt cũ esse nõ possit hoꝝ et illoꝝ iusta ɔmẽsuratio in valoẽ q̃ ad iustitiã ɔmutatiuã req̃riꝛ Sũt eni q̃dã q̃ ꝑm' ɔditionẽ sue nature ɔmutatõꝫ nõ r̃cipiũt eo ꝙ p̃cia eq̃bilia nõ sꝛ Null' eni sani iudicij ꝓ q̃buscunqꝫ bonis exꝛiorib' oculos dare vellꝫ et man'. aut vxorẽ ꝓstituẽ et silia. Sic et a fortiori bona aie et alia sp̃ũalia nullis bonis fortũe p̃ciabilia sũt ex eo ꝙ sũt fines oim bonoꝝ vtiliũ ordinata aũt in finẽ q̃ntũcũqꝫ purificenꝛ non p̃nt attingẽ bõitatẽ seu ꝑfectiõꝫ finis. igiꝛ Jtẽ qꝛ sũt bona diuersoꝝ ⁊ desp̃atoꝝ generis. qꝛ hec honesta et illa solũ vtilia talium autẽ nõ est commen

suratio igit̄ Qui ēgo diligūt pa
rum dare vel ꝯcedere et multū re/
cipere dent deo mutuēt deo id est
dent vel mutuēt modicū paupib⁹
q̄bus quicq̄d fit deus sibi fieri re/
putat Math̄.xxv. Et plus q̄ centu
plū recipient qꝛ spūalia ꝓ t̄renis
et eterna ꝓ tpalibus Deo ergo
hoc mō potius a diuitib⁹ feneran
dū est ꝓ bonis eternis q̄ homi ꝓ
tpalibus lucris Ipe eni reddit in/
cōpabiliter plus q̄ sibi dat̄. ꝓpter
ipm dimittit̄ iuxta illd̄ ꝓmissū xp̄i
Qui reliquerit domū vel agrū ꝛc.
Et imitat̄ deū In h̄ eni ratōnalis
creatura que ꝓ vili recepto reddit
p̄ciosū et pro modico multū. vt na
tura aīalis et plante ꝓ nutrimēto
vili. p̄ciosū sanguinē ⁊ fructuz no
bilē. ⁊ ꝓ vno grano sibi dato qñ/
q̄ reddit triginta vel sexagita qñ/
q̄ centū Terre ergo fenerandum
est pro tpali lucro et deo ꝓ spūali

Capiculū.xvj.quomō

dictis ꝯmutatiōibus adquiri pōt
simul tēporale et spirituale.

Sequit̄ ex his corollarie ꝙ
q̄uis homo q̄busdā dc̄is
ꝯmutatiōibus licite possz
cōsequi tpale aliquid. tñ nō intui/
tu illius sed gratis exercendo ip̄a
rum aliquas incōpabiliter maius
adquirit Prima ps hui⁹ corollarij
manifesta est. qꝛ ex sup̄ dictis ē da
re iustū p̄ciū in vēditionibus ⁊ lo
cationib⁹ quo licite ꝯmutatiōibus
illis tpale adquirit̄ Et si vendens
aut locans nō tā respiciat ad p̄ciū
q̄ ad releuamē indigentiū aut ali
quid de p̄cio dimittat vel de illo
expectet intuitu paupeꝝnedū tpa
le sed et spūale bonū vendendo et
emēdo adquirit scz virtutē celesti
p̄mio dignā Unde apparz que in
tentio et quis respectus mercato/
ribus sit habēdus. vt nō solū tpa/
le lucrū sed etiā spūale cōsequant̄
Scd̄a ps indubia erit Si ad/
uerterim⁹ quot et q̄nta bona ꝓue
niūt diuitib⁹ his qui paupibus et
nc̄itatem habētibus gratis et pie
mutuāt pecunias. vel res suas qui
bus nō indigent ad vsū cōcedunt
Inde eni adquirūt bonū virtutis
bonū laudis et honoris bonuz ce
lestis beatitudinis ⁊ eiusdē augmē
tū ex p̄cibus et meritis pauperuz
Ecōtra aūt tot bōa et tāta ꝑdit ⁊
cōnria mala incurrit Om̄is homo
qui in mutuatione solum ad tpale
respicit qꝛ p̄ceptū dñi transgredit̄
quo dicit Mutuū date nihil inde
spantes videlicz tpalis lucri Per/
dit ergo miser vsurari⁹ ꝓ modico
terreni eris bonū eterne beatitudi
nis qꝛ ꝓ virtute incurrit mortale
viciū ꝓ laude recipit vituperiū. ꝓ
orōne execrationē ⁊ ꝓ gratiarum
actione maledictionē.

Capi.xvij.ꝙ sub pre/

cepto cadit de his que supsunt in/
digentibus subuenire.

Hic querendū est vtꝝ sup/
abūdanter h̄ntes teneant̄

cōmutationibus p̄dictis succurrē
paupib⁹ Pro quo q̄ntū ad cōmu
tationē que est donatio ponit al/
mican⁹ talē ɔcl̄onez ꝙ sub p̄cepto
cadit de his q̄ sup̄sūt largiri indi/
gētib⁹ Hoc p̄mo ptz ex auctorita
te augustini in libello de decē cor/
dis vbi sic dicit magna excusatō.
filijs suis seruat. tibi pr̄ tu⁹ seruat.
serua tu filijs tuis. Seruāt filij tui
filijs suis. et null⁹ seruaturus est p̄
ceptū dei scilz de dilectione ꝓximi
Iterꝫ ex hoc ꝙ xp̄us luce nono di
xit qđ sup̄est date elemosynam et
ecce om̄ia sūt mūda vob̄ Ubi q̄a
p̄ceptiue loquit̄ ptz ꝙ sustentatio
paup̄m ex his q̄ sup̄sūt cadit sub
p̄cepto Et iterꝫ idē hr̄i videt̄ q̄rto
luc̄ Ubi quodā ad ꝑabolā xp̄i rn̄
dente ꝙ ille qui fecit miam cū vul/
nerato a latronib⁹ ꝓximus ei⁹ ēat
Subiūxit xp̄s p̄ceptiue dicens va
de et tu fac sil̄r Idē arguit̄ mani/
feste ex hoc ꝙ xp̄us ɔdēnabit ad
ignē eternū eos qui sibi esurienti ⁊
sitiēti cibū et potū suis paupibus
nō dederūt vt ptz math̄. xxv. qđ
nō esset nisi subuenire talib⁹ cade/
ret sub p̄cepto cuius transgressio
grande pcc̄m mōrle Sicut et hoc
claꝫ est p̄. Joh̄. iij. vbi ip̄e non tm̄
affirmat sed ꝓbat ꝙ claudētes re
seruatiōe diuitiaꝫ viscera pietatl.
fr̄ib⁹ nc̄itatē hn̄tibus peccāt mōr
liter. qꝛ dicit ꝙ charitas dei non
manet in eis eo ꝙ nō diligūt ꝓxi/
mū ope et veritate. sed verbo tm̄
aut lingua Istas rōes facit almi/
can⁹ in q̄dā s̄mone quez de ep̄hia
fecit corā cardinalib⁹ Cū ergo ita
sit et scriptura dicat Tu mandasti
mādata tua custodiri nimis Pen
sate in q̄nto ꝑiculo sūt oēs qui di
uitijs abūdant et paupes xp̄i imo
xp̄m in suis paupib⁹ miserijs oib⁹
cruciari ꝑmittūt Nō pn̄t se excusa/
re in causis reseruatiōis diuitiarū
p̄cipuis q̄s p̄tēdere solēt vt iā sup̄
patuit ꝑ aug^m et certe valde deci
piūt si putēt se q̄libet colore quē ꝑ
se fingūt a mōrli transgressione p̄
cepti dei excusari Cuz ad hoc vix
mag̃ et vrgēs causa sufficiat Mul
tis eni exēplis claret ex scp̄turl. q̄a
de⁹ p̄cepti sui transgressores gra/
uiter pūiuit. licet nōbiles ⁊ appen
tes causas excusationis habuerūt

Capi. xviij. ondēs trib⁹

exēplis ꝙ difficulter q̄s excusat̄ a
transgressione p̄cepti dei.

Primū est p̄mo regū. xv. c.
de saule cui de⁹ nō pepcit
ꝫ de regno ip̄m ꝓiecit q̄a
p̄ceptū ei⁹ nō custodiuit q̄zuis saul
pio ope qđ p̄tēdebat se excusādū
putaret Uideāt multi qui sibi ec̄
leuissimas fingūt excusatōes Qui/
bus ɔtenti audacter agūt que nō
licēt. caueant ne sil̄e periculuz cum
saule incidāt Scđm exemplū est
ij. regl. vi. de oza qui licz cām vrgē
tem hr̄et vt tangeret arcaz dei q̄a
declinauit ad casū tn̄ interfectus ē
a dn̄o pro temeritate. q̄ soluit p̄ce/
ptū de nō tangenda arca dn̄i nisi
a sacerdotib⁹ Quid ergo de illis
dicem⁹ qui spōtanee fabricant sibi
causas q̄bus de trāsgressione p̄ce
pti dei excusari putāt Quid agūt

nisi ꝙ se ipos decipiūt et cecos faciūt qñ sibi ipis securitatē statuentes ꝯsciam deponūt et de pccō in pccm corruūt. Tertiū exemplū est.iij.R.xiij.ca.de q̄dā ꝓpha misso de iuda ad hieroboā in bethel p̄ceptū a dño hñte ne in loco illo comederet aut biberet qui ibi comedēs fuit grauiter punit⁹ licet inductus et decept⁹ fuēit a ꝓpha loci illius dicēte sibi ꝙ et ipe ꝓpheta eēt ꝙ dñs iusserit vt secū ꝯmedēt et q̄uis ita decipeꝛ nihilomi⁹ de⁹ ꝓpham suū ꝯsentientē falso ꝓphe et cōn p̄ceptū dei cū illo ibi ꝯmedentē a leone interfici fecit ⁊ cadauer ei⁹ in sepulcrū pr̄m suoꝝ ob h̄ nō inferendū p̄dixit.

Capi.xix.in quo hortātur diuites vt nō credant sibi de excusationibus quas fingūt.

Videāt ergo de q̄bus ē sermo si ita ꝓbabilē cām habeāt faciēdi qd̄ faciūt aut nō subueniēdi de supfluo diuitiarū suaꝝ paupib⁹ sicut iste ꝓpha habuit ab illo ꝓpha appenter psuasus atq̄ decept⁹ Et qꝛ tantā nō vident̄ hr̄e cām Jō merito si in hac re attēdē velint vt dñt damnatōnē nō putatā hñt formidare et vltra si hanc timeāt ⁊ fluctuēt sicut rōnabilit̄ in hac materia dñt an causa quā p̄tendūt sit sufficiens excusare eos Nōne hoc dubietatis pēdulo pseuerāte p̄ceptū dei intrepide soluētes mōrliter peccāt? Utiq̄ sic. q̄a suā volūtatē d̄ine voluntati p̄ponunt et deo repugnare non metuunt q̄daꝫ puipēsio ⁊ quidā ꝯtēpt⁹ est Attēdere diligent̄ dñt isti ꝙ nemo admittit̄ iudex in cā ꝓpria ⁊ h̄ ꝓpter affectionem cuiuslibet ad se ipm Et ꝙ nemo in reb⁹ amat aut exosis rc̄e iudicat qꝛ iocholomeo teste Amor ⁊ odiū puertūt iudiciū Et iuxta aristl.sñiam. Quisq̄ artifex circa opa sua cōiter in iudicādo decipit̄ eo ꝙ que ipe fecit alijs melioribꝰ p̄ferre solet Sic ⁊ acceptio muneꝝ ꝓhibet̄ deut̄.xvi. Ne affectio inde surgēs ad dantez puertat iudicē Quō ēgo diuites ad diuitias et alij q̄cunq̄ pccōres ad res in q̄bus peccant nimiū affecti poterūt esse equi iudices de caus̄ an sufficiāt q̄bus se excusare laborant Et spēaliter diuites de reseruādis diuitijs ꝓprio iudicio credē nō dñt sed illud suspectū hr̄e et p̄cipue tempe pñti nostro in quos fines seculoꝝ deuenerunt In quo sicut ex veteri corruptela decrescit vita crescit auaricia Dū breuis vite periodus sicut et senectus de cōseruatione in longū debilis vite diuitijs sustentāde magis solicitos et ob hoc tenaciores efficiat mortales Recte ergo cōsulitur diuitibus si tamē recipere velint cōsiliū Ne in hoc casu prudentie sue innitantur aut ꝓprio iudicō credāt Sꝫ potius stent secure iudicō scp̄ture et doctoꝝ salubri nulla affectione aut carnali amore obliquato quo recto vt patuit sentētiatū ē vt de his que supersūt diuitib⁹. Ipsi in

vita sua sua subueniāt pauꝑibus aut alias ad honorem dei impendant et suꝑflua nō vsqꝫ ad mortē reseruent vel impēdere differant

Capi. xx. in quo tangit

moderatio obligationis in subueniendo pauꝑibus

Hic suꝑioribus addendo primo ꝙ non excusat diuites suꝑflue hn̄tes a transgressione diuini p̄cepti si nemo indigentiū ab eis mutuū petat quia ꝙ iam nō petitur ab eis est ex impietate qua inualescēte pauꝑibus mutuare nō ꝯsueuerūt sed eos potius ad vsurarios publicos remittere quod eos nō excusat eo ꝙ sciunt plurimos indigentes esse qui vsuris om̄ino destruūtur et destructi sūt. ¶ Dico scd̄o ꝙ nō semper diues suꝑflue habēs negans mutuū petenti peccat cōtra dictuꝫ p̄ceptū patꝫ quia diligēter attendē cui et quali et q̄ntū mutuandū sit ne mutuo recipiēs abutatur mutuatis stulte aut inutiliter sibi ⁊ aliis illa ꝯsumendo vel impēdendo: melius est eni aliq̄bus indigentiā magnā hn̄tibus nō mutuare vel non dare q̄ꝫ dare. ¶ Posset queri hic an expediret reipublice indigētes gratis hr̄e a diuitib⁹ copiā mutuare Videt̄ ꝙ nō ꝓpter indigentes malo's aut se indigentiā habē fingētes a q̄bus diuites plurimū deciperent̄. et ꝓpter deceptores qui abutēdo mutuatis peiores fierēt. Igit̄ Itē si indigētes scienter sibi gratis mutuandū esse plures recipere vellēt pecunias mutuo q̄ꝫ mō Et ita pl̄imi tātū recipent ꝙ finaliter soluere nō possent sic qꝫ pl̄es destruerent̄ tūc q̄ꝫ nūc ꝑmisso mutuo ad vsurā Rn̄detur ꝙ simpliciter melius esset reipublice oēs vere indigētes gratis habē oportunitatē mutui q̄ꝫ ꝑmittere mutuum ad vsurā. quia felix vtiqꝫ esset illa ciuilis ꝯmunitas que taliter fuissꝫ instituta vel adhuc institueret̄ Itē viciū impietatis et illiberalitatis ē causa ꝑmissionis mutui ad vsuraꝫ igit̄ Itē mutuū dare gratis ē magne virtutis et pietatis sicut patet hoc infra capl̄is ¶ Ex p̄missis clare deduci pōt ꝙ in quib⁹ casibus tꝑaliter diuites nō faciendo opa pietatis peccāt mōrliter In similibus casib⁹ peccāt nō minus grauiter diuites spūaliter qꝛ maior pietas est addēda ad eos qui pauperes sūt in spūalibus vt ignorātes ⁊ pcc̄ores tales eni miseriores sūt his qui solū carētia rerū vtiliū miseri sūt Medic⁹ ergo diues in arte medendi hn̄s nc̄itatē rerum vtiliū nō faciens pietatē in medendo infirmos peccat grauiter Idem est de diuite in scia iuris si nō cōsulendo iniuriā patiētibus Idē de diuite in sciētia theorica nō reducente peccatores ad iustitiā et errantes ad veritatē qn̄ et vbi oportune h̄ occurrit.

Cap. xxi. oñdens ꝙ mutuare gratis cadit sub precepto ⁊ ꝙ vsura est mortale peccatū

Secūda ɔclusio ꝙ supabū
dans in rebus vtilib⁹ tene
tur gratis mutuare indi/
gētibus Ista ɔclusio deducitur ex
p̄cedēti ꝑ hoc ꝙ si diues largitōe
seu donatōne tenet̄ subuenire indi
gentib⁹ vt visum est a fortiori tene
tur ad hoc mutuatione qꝛ donatō
est cōmutatio per quā aliq̄s rem
suā transfert in aliuz sine spe reha
bendi ip̄am vl̄ similē Et sine pacto
remuneratiōis graui⁹ est ergo da/
re simplicit̄ q̄ꝫ mutuare cū cautiōe
de rehabēdo rem simili post tp̄us
et intētione nihil vltra valorē mu/
tuati recipiendi Si ergo hō abun
dans tenet̄ subuenire pauperibus
Primo mō a fortiori tenebitur ad
idē Scd̄o mō iteꝝ patz ɔcl̄o illa
s̄m se ex verbis xp̄i luc̄. vi. vbi dr̄.
si mutuū dederitis his a q̄b⁹ spa/
tis recipe. que gr̄a vobis est? q̄si
dicat nulla Subiūgit ergo dicens
Mutuū date nihil inde sperantes.
vbi nō min⁹ imo magis ex dictis
videt̄ p̄ceptiue locut⁹ esse de simili
bus illis de quibus alibi dixit de
his que sup̄sūt vobis date eliam.
Si ergo de sup̄fluis dare paupi/
bus cadit sub p̄cepto A fortiori
de his que sup̄sūt mutuare cum h̄
min⁹ grauet q̄ꝫ dare Itez ꝙ ibi p̄
ceptiue loquat̄ volūt doctores cō
muniter Nñ vt dicit btūs thōas
q̄ꝫuis homo nō semꝑ tenear̄ dare
mutuū ac s̄m hoc sit ɔsiliū Verun
tñ quo ad hoc ꝙ hō de mutuo ñ
q̄rat lucrū cadit sub rōne p̄cepti.
Item ꝑ q̄one argnit̄ sic Mutuare
pecuniā indigēti cuz obligatione
ip̄ius ad reddendū plus q̄ꝫ mutu/
atū fuit pcc̄m mōrle est qꝛ mutua/
tio est vsuraria quā deus ꝓhibet
sicut dicit btūs aug⁹ sup̄ illud p̄s.
Tota die miseret̄ et cōmodat Et
cassiodor⁹ supra illud psalmi. xiiij.
Qui pecuniā suā nō dedit ad vsu/
ram dicit viciū cupiditatis est exi
gere velle qd̄ te nescias cōmodas/
se Nñ Ethereus in descp̄tione vi
ri iusti ponit̄. ꝙ ad vsurā nō ɔmo
dauerit et amplius nō recepit Et
ibidem in descriptione viri iniusti
ad vsuraz dantis et amplius acci
piētis. subiūgit̄ morte morier̄ Itē
Exodi. xxij. Si pecuniā mutuo de
deris ꝓpl̄o meo paupi eo qui habi
tat tecū nō vrgebis eū q̄si exactor
nec vsuris opprimes Itez in scp̄tu
ris vsura ɔiūgitur dolo qui de se
viciū est vbi dicitur. nō defecit de
plateis eius vsura et dolus Item
est cōtra p̄ceptū de dilectione ꝓxi/
mi sicut te ipm. quō eni diues hoc
p̄ceptū seruare diceret̄ qui taliter
mutuādo nō r̄leuat indigētes sed
grauat ip̄os indigētiores redden
do et finaliter ad extremū inopie
redigendo Item est ɔtra illa duo
p̄cepta nature in scripturis sacris
ɔmemorata quoꝝ vnū est ab ipso
sic exp̄ssum qd̄cunqꝫ vultis vt fa/
ciant vobis hoies eadē facite eis
Aliud est qd̄ nō vis tibi fieri alte
ri ne feceris. Si ergo talit̄ mutuo
dare est tā grauis et damnabilis
culpe vtiqꝫ oppōitū videlz mutuū
dare et nihil tēpalis inde sperare
erit de nc̄itate salutis diuitibus vl̄
notabilit̄ supabūdantib⁹ Ptz ēgo

veritas scde oclonis Ex qua et
pma deducit tertia videlz q sup
abūdātes in rebus vtilib⁹ tenent
sub incursu mōrlis culpe etiā cete
ris omutationib⁹ subuenire indi
gētibus Ista cōclo sequit ex dua
bus pcedētib⁹ p locū a minori qz
facili⁹ est diuiti succurrē ncitatib⁹
paupm vēditione mōis sup dcis
qz rerū suaꝝ datione vel mutuati
one vt aduertēti clarū est Sic ⁊ fi
deiussione et reꝝ accōmodatōne.
diues iuuamē pstare pt sine ꝓprie
tati s alienatiōe ꝛc.

Ca. xxij. ondens vsurā esse prauā etiā naturali ratione

HIs itaqz generali quadā
h osideratōne pmissis Jaz
magis ad particularia in
hac matia descēdendo occurrunt
varij mōi quos multi diuites vel
qui diuites fieri cupiūt putant lici
tos ad subueniēdū egentib⁹ et qsi
succurrēdū indigētijs cōib⁹ hoim
qnqz inopinate exortis ihoꝝ mo
doꝝ pm⁹ est p otractū vsurariuz
aptū. Scds est p cōtractū vsura
riū palliatū Cui⁹ otractus multe
spēs sūt Quedā manifestiores ⁊ q
dam occultiores Quedā in tātum
occulte sūt apud modernos q ar
dore hndi ingeniū agitāte p oēs
industrias et cautelas opes adq
rendi Jā inuēti sūt ples otractus
tā colorati et fucati q difficile est
discernē quō sint illiciti ex impieta
te vsure aut auaricie. aut alia iniq
tate specie pietatis vel iusticie vel
vtilitatis obūbrata Quātū ergo
ad pmū. otractus apte vsurarius
etiā rōne naturali ouincit de se p
uus et iniqu⁹. hoc eni viderūt phi
solū naturali lumi innixi Unū Ari
stotl. iiij. eth. dicit simplr vsurari
os illiberales esse Unde ibidē de
meretricio pastis et vsurarijs dic
isti omes vn nō oportz accipiūt et
qntū nō optet. cōe aūt in ipis tur
pis lucratio. oēs eniz tales gra lu
cri praui o ꝓbria sustinēt Solent
ad idez plures rōnes fieri a phis
et alijs Quaꝝ pma sumit ex hoc
q omis hō naturali oditione ani
mal ē ciuile ⁊ cōicatiuū pmo poli
tice ꝓpt qd ex hmōi nature debito
alti obligat ad id qd ipi pdest ⁊
sibi nō nocet Nō ē aūt rōni osonū
in illo reqrē lucrū ad qd qs altēi
ex debito obligat igit ꝛc. Scdo
arguit ex oditione mie nā mia est
tristitia de miseria alteri⁹ Natura
le aūt est velle oppositū eius qd in
fert tristitiā si ad hoc nō sit alteꝝ
malū ons ⁊ ānexū qz tristitia stu
pefacit et corrūpit naturaz hntis
tertō ethicoꝝ ergo ex oditōe mie
ratō dictat q hō releuet a miseria
vicinū aut amicū si pt absqz nocu
mēto Pōt aūt aliqn dādo et tūc
rō dictat et iubz dare liberalit Si
āt dare nō pt sn detmēto tn pt ali
qn mutuādo releuare Et tunc rca
ratō dictat mutuare liberalit sine
lucro Cape eni vltra sortē nō est
releuare. ꝫ poti⁹ aggūare. qm pau
peri satis esset graue exoluere pnci
pale Itē arguit ex oditōe liberali
tatis qz lucrū ab indigēte exposcē
illū qui nulluz ab eo dānū recipit
turpis lucratio est et ad illiberali
tatē spectat Est eni accipe vbi nō

oportet Sz sic facit diues capiẽs vltra sortẽ. ergo Itẽ arguũt ex cõditione iustitie q̃ in eq̃litate dãni ⁊ lucri ꝯsistit qm̃ iniustuz est ꝓ re sel solũ ꝯmutata pluries p̃ciũ recipe nõ eni ꝑuaret eq̃litas. sed sic fit in vsura. hoc patz ex eo ꝙ nõ est alia trãslatio pecunie q̃ ad vsuz et alia quo ad dñiũ ꝫ eadẽ qꝛ pecunia ẽ de reb⁹ q̃rũ vsus ipaꝝ est ꝯsũptõ Cũ ergo vsurari⁹ de pecunia mutuãda pactum facit de rehabẽdo tãtũ Et iteꝝ ꝓ tpe credẽtie de habẽdo certã sũmã q̃si esset vẽditio vsus a vẽditõne dñij distincta Manifestũ est ꝙ ipe pluries capit p̃ciũ ꝓ vnica sue rei ꝯmutatione. ergo iniust⁹ Itẽ qui p̃ciũ ex pacto petit de re q̃ non est sua ꝫ isti⁹ a q̃ petit est iniust⁹ et tanq̃ꝫ raptor hñdus talis aũt est om̃is vsurari⁹ Probatio qꝛ in traditione pecunie statim ipa fit recipientis ꝓ qua tñ traditione obligat̃ de naturali iure recipiẽs ad reddendũ eq̃le ⁊ nõ plus nisi forte ꝙ tradẽti teneret̃ satisfacere de labore Sic̃ posito ꝙ vsurarius tradat decẽ libras alteri ⁊ laborẽ tradendi et recipiẽdi velit sustinere ꝓ trib⁹ denarijs. Et si p̃ciũ capit ꝓ tpe credẽtie signũ ẽ manifestũ ꝙ nõ de suo petit lucrũ. ꝫ de illo qd̃ ei⁹ est a quo petit Nõ ẽ ergo vñ recipiat vltra sortez nisi de tpe. vẽdit ergo tpũs. hoc ãt ẽ cõn deũ et naturã q̃ dederũt tp̃s oib⁹ in cõmuni.

Ca: xxiij. ostẽdẽs ꝑsuasiones q̃bus videt̃ vsura licita

Sed dicit aliq̃s vsuraie impietatis defensor qd̃ imo ẽ Vñ mutuãs p̃t licite vltra sortẽ recipe vtpote in releuatione dãni vel impedimẽti in lucrando qd̃ ex carẽtia pecũie ꝑ tãtũ tp̃s incurrit. Sed si hoc valet tunc cãpsores et mercatores possẽt licite pecuniam mutuare ad vsurã dũmõ nõ pl⁹ vltra sortẽ recipent. q̃ꝫ de illa cambiendo ⁊ mercãdo lucrarent̃. hoc stare nõ p̃t. eo ꝙ et illi ꝯuincũt̃ rõnib⁹ p̃dictis ꝓ eadẽ cõmutatione pluries p̃ciũ recipe Itẽ ꝯuincunt̃ vẽdere qd̃ suũ non est. s. tp̃s et recipere de nõ suo Nec optet ꝙ si hõ ꝑ aliq̃ modũ licitũ p̃t tãtũ de sua re hr̃e ꝙ ꝓpter hoc oĩs mod⁹ sit licit⁹ ꝑ quẽ de ipa ñ capet̃ nisi tãtũ

Sz videt̃ adhuc ꝙ modus ille r̃cipiẽdi de re sua sit licit⁹ qꝛ vtriq̃ scz mutuãti et mutuũ recipiẽti est vtilis et volũtari⁹ Itẽ si esset ꝑm se p̃uus leges dictamie rõnis naturalis posite ꝯtract⁹ vsurarios ñ ꝑmitterẽt et oĩno de⁹ ꝓhibuisset illos in lege quã dedit ꝓplo suo cuius tñ cõnriũ repit̃ sicut ptz deut̃. xiij. vbi dicit̃ nõ fenerabis fr̃i tuo pecuniã ad vsuraz nec fruges nec aliã quãlibet rẽ sed alieno. fr̃i aũt tuo absq̃ vsura id qd̃ indiget cõmodabis vt bñdicat tibi dñs de⁹ tuus Et qd̃ pl⁹ est Fenus etiã in p̃miũ re ꝓmittit̃ ꝓ lege ꝑuata ꝑm illud deut̃. xxviij. Fenerabis gẽtib⁹ multis. et ipe a nullo fen⁹ accipies

Ca. xxiiij. in q̃ ponũt̃ rñsiones ad ꝑsuasiões ꝓ vsura fc̃as

Ad p̃mũ rñdet̃ ꝙ cõtract⁹ vsurari⁹ nõ est simpl̃r volũtari⁹ qꝛ nisi petens mutuũ nc̃itate cogeret̃ vel artaretur

nō obligaret se mutuāti ad reddē/
dū vltra sortē Est etiā ɔtract⁹ ille
nociu⁹ recipiēti qꝛ cogit̄ pl⁹ reddē
q̄ꝫ recepit et ergo cōtractu facto
paupior est q̄ꝫ fuit añ Nec atten/
dendū est ad sequentē rei euentuꝫ
qꝛ euent⁹ vel ꝓfectus sequens for
tuite vl̄ ex laboē mutuū recipiētis
nō iustificat ɔtractū p̄cedētē de se
p̄uū Etiā qꝛ vsurari⁹ ad ꝓfectuꝫ
recipiētis ad vsurā nō respicit sed
solū ad ꝓpriū lucrū Sꝫ nōne dās
mutuū sine obligatione recipiētis
vltra sortē licite possit recipe post
aliq̄ volūtarie oblata vt ꝓpinas
encenia ꝟuitia et honorē Rñr ꝙ si
mutuās spe obtinēdi hmōi ɔcessit
alteri pecunias. nō licet Sin aūt li
cere videt̄ nisi talia rependēs gra
uet̄ aut solū rōne mutui talia exhi
beat mutuāti al's nō facturus.
Ad scd̄m rñdet sc̄us Thōs ꝙ le/
ges hūane ꝑmittunt aliq̄ pcc̄a im
punita ꝓpter ɔditiōes hoīm imꝑ
fectorū in q̄bus multe vtilitates
impedirent̄. si oīa pcc̄a districte ꝓ
hiberent̄ penis adhibitis Et ido
vsuras lex humana ɔcessit nō esti/
mās eas esse ꝟm iustitiā. ꝫ ne impe
dirent̄ vtilitates multoꝝ Unde i
ip̄o iure ciuili dicit̄ ꝙ res q̄ vsu cō
sumūtur neqꝫ ratōe naturali neqꝫ
ciuili recipiūt vsufructū et ergo ꝙ
senat⁹ nō fecit eaꝝ rerū vsufructū
neqꝫ eni poterat ꝫ q̄si vsufructū ɔ
stituit ɔcedens scꝫ vsuras et ergo
ph̄us naturali rōne duct⁹ dicit in
p̄mo politicoꝝ ꝙ vsuraria adqui
sitio pecuniaꝝ est maxie p̄ter natu
rā. Ad tertiū de lege dei dicit ꝙ
iudeis ꝓhibitū fuit accipe vsuraꝫ
a fr̄ib⁹ suis scꝫ iudeis Per qd̄ dat̄
intelligi ꝙ accipe vsurā a q̄cunqꝫ
hoīe est simpl'r malū. debemus eni
hr̄e oēm hoīem q̄si ꝓximū et fr̄em
p̄cipue in statu euāgelij ad qd̄ om
nes vocant̄ Unū in psal. absolute
dicit̄ de viro iusto qui pecuniā suā
nō dedit ad vsurā Et ezechiel. xv
iij. Qui vsurā nō accepit. Q. āt ab
ex̄neis vsurā acciperēt nō fuit eis
cōcessū q̄i licitū ꝫ ꝑmissū ad mai⁹
malū vitādū ne. s. a deū colentib⁹
vsuras accipent ꝓpt̄ auariciā cui ni
mis dediti erāt vt habet̄ ysa. lvi.
Oēs inq̄t in viā suā declinauerāt
vn⁹ quisqꝫ ad auariciā suā a sūmo
vsqꝫ ad nouissimū Q. aūt in ipsis
in p̄miū ꝓmittit̄ Fenerabis genti/
bus multis ꝛc. Rñr ꝙ fen⁹ ibi lar/
ge accipit̄ ꝓ mutuo. sic̄ ⁊ Ecc̄i. xx/
ix. dicit̄ Multi cā neq̄cie ñ fenerati
sūt id ē nō mutuauerūt. ꝓmittit̄ er
go in p̄miū iudeis abūdātia diui/
tiarū ex qua ɔtingit ꝙ alijs gratl.
mutuare possūt ac per hoc ꝟtutē
laudē et gloriā obtinē Scd̄m hoc
ergo semꝑ pcc̄m fuit de cōi cursu
apud gētiles et iudeos cōcedere
ad vsurā qꝛ et cōtra legē nature ⁊
legē dei sc̄ptaꝫ veterē ⁊ nouā Pec
cauerūt tñ ꝟm magis et minus qꝛ
iudei min⁹ peccauerūt concedēdo
ad vsurā gentilibus q̄ꝫ fr̄ibus suis
iudeis Et forte ꝙ a q̄busdaꝫ gen
tibus ceperūt vsuraꝫ sine peccato
videlꝫ ab ipsis gētibus quas cuꝫ
bonis earū deus condemnauit iu
deis sicut sine peccato abstulerunt
ab egyptijs vasa ⁊ vestes accōmo

datas eo q̄ deus cui⁹ omnia sunt dedit ꝑplo suo res illas. secus autē erat de aliis gētibus nō cōdemnatis iudeis sicut erāt Babylonij ⁊ ceteri multi q̄bus ad vsurā ɔcedēdo peccauerūt.

Ca. xxv. de pccō vsure iudeoꝝ et xp̄ianoꝝ tp̄e moderno

Et adhuc peccāt in h̄ nūc longe magis q̄ꝫ tūc. quia si quā defensionē aut pcci alleuiationē habuerūt ex lege veteri ꝑmittente eos recipe vsuras ab extraneis vt allegatū est tñ illa excusatō cessauit om̄ino post aduētum xp̄i qui legem veterē quo ad obseruationē lr̄alez euacuauit Magis ergo peccāt iudei nūc vbicunq̄ gētilibus ad vsurā ɔcedunt q̄ꝫ olim. Maxie aūt et grauissime peccant mutuādo ad vsurā illis qui xp̄m receperūt scz xp̄ianis q̄ vere iudei sūt ꝟm sp̄m licet nō ꝟm lr̄am Ab illis ergo iudei ꝟm carnē qui adhuc sūt nequaq̄ꝫ recipe debent vsurā. longe eni in hoc magis peccant. q̄ꝫ si a fr̄ibus sui generis vel secte vsurā recipent vel tēpe legis recepissent Si hec ita se hñt estimate q̄ntuz nephas sit xp̄ianos recipere vsuras a ꝓximis vel fr̄ibus suis xp̄ianis vel sibi vsurpare qđ iudei vsurpando extorserūt ab ill' scz xp̄ianis Quid eniz hoc est nisi xp̄ianos recipe vsuras a xp̄ianis Quia qđ aliq̄s facit mediāte alio quē ad hoc fouet et defendit Ita vere censet illud facere ac si per se faceret nec min⁹ peccat vno mō q̄ꝫ alio mō. Sed dicit aliq̄s cum illa vsuraria impietas tā contraria sit xp̄iane religioni vt dictū est quare iudei occasione sue legis ɔsueti de vsuris ꝑmissi sūt ɔmisceri in tanta multitudine xp̄iano ꝑplo in ipsius grauamē et lesionē multiplicē.

Capi: xxvj. de reliquijs duoꝝ ꝑploꝝ. s. gentilis ⁊ israelitici

Hic ꝓ origine hui⁹ rei hoc aduertendū est q̄ tp̄e p̄dicatiōis euāgelij lumie celestis doctrine per mundū ꝑseuerāter coruscante multi vtriusq̄ ꝑpli gentiles videlicz et israelitici gratiā dei exultant̄ āplectentes ⁊ vēitati credētes in vnitatē catholice id ē vl'is fidei extra quā non ē ampli⁹ salus fidelit̄ ɔcurrerūt. relictl. de vtroq̄ ꝑplo scz gētili ⁊ iudaico pl'imis incredulis gr̄e dei ingrati. ɔpandis recte paleis aut fecibus aut aliis q̄buslibet reliquijs inutilibus et sup̄fluis Palee aūt g̃nis in arcam dñi collectis q̄d valent nisi vi igne ɔsumant̄ aut pedib⁹ cōculcent̄. et feces vino extracto quid ꝓsint nisi vt foras mittant̄ ⁊ a porcis deuorent̄ immūdis. i. a demonibus deglutiant̄. q̄d valet forma lutea magno studio ꝓ fundēda cāpana ꝑacta. postq̄ꝫ cāpana iaz fusa est. nisi vt penitus excutiat̄ et in puluerē redigat̄ Quid est cāpana fusa nisi ecc̄ia xp̄i in veteri populo dei figurata? Quid formula lutea nisi residuū de ꝑplo israel r̄lictū tātūmō terrena q̄rens Int̄ has aūt duas sup̄fluitates duoꝝ ꝑploꝝ q̄ viliores sūt et inutiliores r̄liquie an ꝑpli israel seu iudeoꝝ vel ꝑpli

gẽtiles ꝯpatio doceat Sũt nãq3 reliq̃e de ꝑplo iudaico adhuc r̃ma nẽtes. nõ solũ sic̃ feces. sed sicut fe/ ces pessime. que corrũpunt om̃e vi nũ eis suppositũ sed sicut purgam̃ tum spume qđ si nõ eñciat̃ ore per despumationẽ purificãda ꝫ in ea resideat totã defedat Sunt insup sicut stercus colũbinũ qđ terram bonã cui ꝯmiscet̃ nõ impinguat ꝫ demacrat et sterilẽ facit Nec im ꝓ/ prie cõpant̃ stercorib⁹ pr̃m qꝛ de corpe abrae egressi sũt et nõ sunt ei⁹ filij Quid sũt ergo pñtes iude/ orũ reliquie nisi q̃si stercus abrae ꝛ sc̃oꝝ patrũ feces fetide. Est ꝛ ali ud vñ appet reliq̃as iudaici ꝑpli viliores esse reliquijs populi genti lis. qꝛ xp̃iano ꝑplo ab initio cõmi/ xte fuerũt multe gẽtilis ꝑpli reliq̃e q̃ tñ successu tẽpis ex toto digeste fuerũt et trãsmutate in ꝑplm xp̃ia nũ Reliquie ꝟo iudaici ꝑpli ab ini/ tio vsq3 mõ manserũt incõuerse in corp⁹ ecc̃ie sil̃es per hoc supfluita tib⁹ corpis humani inhabilib⁹ vt ꝯuertant̃ in substantiã hominis

Ca. xxvij. q̃re populus iudaicus cohabitat xp̃ianis et nõ gentiles

Si querit̃ q̃re tunc popul⁹ xp̃ian⁹ pmisit sibi ꝯmiscẽi reliq̃as illas iudaici ꝑpli viliores. et non recipit etiã reliq̃as ꝑpli gẽtilis ad ꝯuersionẽ habilio/ res vel magl. idoneas Quare gẽti les xp̃ianis nõ cohabitẽt eẽ p̃t q̃a oẽs gẽtiles qui oliz eis cohabita bãt xp̃iani facti fuerũt Reliq̃s re/ manẽtib⁹ ex̃ ꝑplm xp̃ianũ in regio nibus suis. in quibus necessitatem hñtes tẽpaliũ bonoꝝ in vbertate nõ veniũt in regiões xp̃ianoꝝ tã/ q̃3 ꝟui hñdi. vtiq3 si aliq̃ gẽtiles co habitare xp̃ianis cuperẽt nutritu ri se laborib⁹ suis r̃pellẽdi nõ eẽnt poti⁹ q̃3 iudei pfidissimi Qui q̃dẽ idcirco xp̃iano ꝑplo se miscuerunt qꝛ cũ de regione sua iniq̃tatibus eoꝝ merentib⁹ expellerent̃ et ven/ derent̃ in vniuersas regiones gen tiũ in nullo ꝑplo tantã pietatem ꝛ hũanitatẽ expti fuerũt q̃ntã in po pulo xp̃iano Qui eniz olim a p̃nci pib⁹ gẽtiũ captiuati tenebant̃ gra uiorib⁹ fatigabant̃ laborib⁹ cet̃is nullaten⁹ pmissis viuẽ penit⁹ ocio/ sis ex vsuris q̃admodũ modẽno tpe a q̃busdã xp̃ianoꝝ p̃sidib⁹ ma le ꝯsultis viuẽ pmittunt̃ Nec olim feruẽte adhuc in ꝑplo xp̃i terreno/ rũ ꝯtẽptu Judei hoc mõ tenebãt̃ quẽ q̃dẽ modũ nihil aliud q̃3 mo/ dernoꝝ auaricia adinuenit vt ex dicẽdis manifestũ erit Et qꝛ appe tibile est cũctis ociose viuẽ sine la/ bore oĩbus abũdare Inde ẽ q̃ in regionib⁹ xp̃ianoꝝ q̃busdã ꝛ ciui tatib⁹ iudei sup numerũ multipli/ cati sũt xp̃ianoꝝ bonis impingua ti auro et argẽto eoꝝ hoc mõ im/ pie adquisito supditati. non ergo miscuit iudeos xp̃ianis. sic scp̃tu/ rarũ auctoritas vel legis ꝯformi/ tas ꝫ ociosa voluptas ñ eos ami/ cicia attraxit ꝫ auaricia. nõ amor ꝫ odiũ Sic̃ ei olim dñm Jh̃m xp̃z psecuti sũt inter eos ꝯuersãtẽ Ita ip̃o in celo trãslato ad dexterã pa

tris ꝓplm suũ ꝑsecuti sunt vsq; ho/
die vt illũ et ipm in illo omi callidi
tate et dolo persequãt et ꝓ posse
euertant malũ ita ꝓ bono reddẽ/
tes vt solẽt serpẽtes nutricijs suis
et mures hospitibus facere.

Ca.xxviij. q̃bus rõnib⁹ xp̃iani iudeos sibi cohabitare permiserunt.

Verũtamẽ ꝓplus xp̃i elect⁹
ꝑfecte ꝟtutis et charitatis.
cui ꝓpriũ ẽ bñ agere ⁊ bo
nũ ꝓ malo reddere sciẽs ꝙ potẽs
est dñs de⁹ etiã de genimine vipe/
rarũ imo de lapidib⁹ suscitare fili/
os Abrae iudeoꝝ reliq̃as sibi co
habitare pie ꝑmisit et ꝑmittit mul
tis de caus Primo nanq; vt si for
te granũ aliqđ adhuc paleis ꝑmi
xtũ sit aut misceri ꝯtingat nõ ꝑeat
sed tandẽ in horreũ dñi cũ cetẽis
colligat. Scđo ꝓpter memoriam
xp̃i recentiorẽ et fidei assensum fir
miorẽ Cũ enĩ q̃tidie inspiciunt illi
a xp̃ianis q̃ ob hoc dispersi sũt ꝙ
xp̃m occiderunt. hi qui xp̃o adhe
rent de his q̃ de ip̃o credũt dubi/
tare nõ sinunt. Tertio ꝓpter ãpli⁹
merituz fidei rõne difficultatis in
credẽdo q̃ accidit ex multitudine
eoꝝ que cõtradicũt fidei xp̃iane.
Quarto vt indubie ꝯstet scp̃turas
sacras olim đina inspiratione po/
pulo isrl̃itico traditas a christião
ꝓplo integre hr̃i Cũ eedem adhuc
apud om̃es iudeos ꝑseuerẽt latis
trãslationib⁹ ꝯcordes Quinto ob
reuerẽtiã pr̃m nr̃oꝝ veterũ abraã
ysaac et iacob a q̃bus ip̃i sũt solũ
ꝟm carnẽ Christiani ꝟo om̃es ꝟm
sp̃m et pl̃es ꝟm vtrũq; hoc est ꝟm
sp̃m et ꝟm carnem Sexto in reco/
gnitionẽ recepti bñficij. qꝛ eni sal⁹
mũdi ex iudeis venit vt dicit apl̃s
mõ q̃ in tractatu de ꝓcessu mise/
rẽdi de eo oñsum est Jđo popul⁹
saluatiõis miam cõsecut⁹ facit ad
huc miaz cũ reliquijs iudaicis q̃/
uis ip̃i de impensis bñficijs ingra
tissimi sint Septio ad impletionez
ꝑfecte charitatis ad dilc̃oem iimi
coꝝ se extẽdentis. dicẽte saluatore
nr̃o diligite inimicos vr̃os ⁊ bñfa
cite his qui oderũt vos Si ergo
etiã hac de cã nouissime tacta chri
stian⁹ ꝓplus iudeos sibi cohabita
re permittit verissime diligit eos
et misericordissime cum eis agit. si
ip̃os talit̃ teneat q̃liter eoꝝ saluti
⁊ ꝯuersationi ad xp̃m magis con
gruit Quia si rõne stat⁹ quẽ inter
xp̃ianos hr̃e ꝑmittunt fiant peio/
res et a salute sua elõgatioẽs atq;
ad eã indispositiores Quõ verũ ẽ
xp̃ianos inimicos suos diligẽ sed
poti⁹ ꝑdere? nõ est veruz xp̃ianos
ꝑmittere sibi cohabitare iudeorũ
reliquias ob spem ꝯsequẽde salu/
tis sed pro adq̃rendis pecunijs.

Ca.xxix. de tribus modis q̃bus iudei a xp̃ianis teneri ꝯsueuerunt.

Videamus ẽgo quõ trib⁹
mõis iudei a xp̃ianis tene
ri ꝯsueuerũt vtpote vl̃ pu
re in statu laboratoꝝ vel pure in
statu vsurarioꝝ. vl̃ in statu vtrũq;
ꝯplectẽte Prim⁹ mod⁹ iã fere vbiq;

male omissus saluti ipoꝝ et causꝫ
q̃bus tenẽdi sunt ꝯueniẽtissim⁹ est
qđ inde patz qꝛ si iudei vt xp̃iani
laborarẽt in agris. in siluis et aq̃s
et etiã artificijs in m̃cimonijs ve/
xatione intellc̃m dãte citi⁹ ꝯuerte/
rent̃ et ꝯuersi de laborib⁹ suis ⁊ bo
nis p̃orib⁹ ad q̃sitis ꝯuenient̃ sustẽ
tari possẽt etiã a xp̃ianis magl. di
ligerent̃ eo ꝙ cũ eis on⁹ ferrent la
boꝝ et reipublice ꝓuirent. essent qꝫ
ciuilioẽs nec tũc vt mõ furiẽte po
pulo stragib⁹ interirẽt ñ tot vicia
ꝯtraherẽt q̃ ocia dare solẽt labori
bus occupati non sic studerẽt quõ
in calũniã vere fidei scp̃turas per
uersa intentione glosare possent et
xp̃ianoꝝ rõnib⁹ et obꝓuantijs cal
lide ⁊ colorate ad corruptionẽ sim
pliciũ laicoꝝ et clericoꝝ rñdendo
obuiare. Terti⁹ status vel modus
simpl̃r mal⁹ est et saluti iudeoꝝ ꝯ
trari⁹ min⁹ tñ q̃ꝫ scđs qui q̃dẽ mo
dus scđs est oim statuũ et modo/
rũ q̃b⁹ iudei int̃ xp̃ianos tenẽi so
lent pessim⁹ qꝛ eoꝝ saluti et finib⁹
ꝓpt̃ q̃s xp̃iana pietas iudeos sus/
cipe dignata ẽ maxime repugnãs
Ubi q̃so iudicate an hodie ꝓpter
causas et fines predictos iudei a
xp̃ianis teneant̃ a p̃sidib⁹ et ñ po
tius auaricia faciẽte. cã turpis et
dãnabilis q̃stus ꝑ vsuras de pau
peꝝ sãguine torquẽdi foueat̃ Jã
in statu illo incõueniẽtissimo dãna
bili et iudeis et xp̃ianis et p̃ncipi/
bus eoꝝ Quis eni enumerare pos
set om̃ia mala tẽpalia et spũalia q̃
hũc viuẽdi modũ iudeoꝝ int̃ xp̃i/
anos sequũt̃? Quis fideliũ sine cõ
motione viscerũ et aurium tinnitu
eiusmõi audire valebit? Certe lapi/
deũ cor ẽ qđ inde dolorib⁹ nõ scin/
ditur ingemiscẽs sup̃ modũ ꝙ tan
to malo et tot aiaꝝ ꝑditionib⁹ ab
his qui p̃sũt xp̃ianis nõ succurrit̃
nec tãto tp̃e succursũ est

Ca. xxx. de q̃busdã mal⁹ q̃ veniũt ex vita iudeoꝝ ex vsuris.

Sed descẽdam⁹ ad ꝑticla/
ria videam⁹ q̃ sũt hec ma
la ecce xp̃us laborat solici
te id ẽ ꝓpl̃s xp̃i et emul⁹ iudeus la
borẽ ei⁹ deuorat Nõne xp̃i paupe/
res die noctu qꝫ laborib⁹ sudant.
hi in agris hi in aq̃s. hi in vineis
illi in ortis Alij in artificijs alij in
mercacijs. alij nutriũt aialia ⁊ alij
alia mille diuersitatũ agũt opa ꝓ
hui⁹ erũnose vite releuãda misẽia
soli iudei in laborib⁹ hoim nõ sũt
soli excipiunt̃ a ꝯditione mortaliũ
quã ille generalẽ reddidit qui ait
hõ nat⁹ est ad laborez sic̃ auis ad
volatũ. ⁊ qꝛ soli iudei int̃ xp̃ianos
in laboẽ hoim nõ sũt nec cũ hoib⁹
flagellant̃ Jõ vt dicit ꝓp̃ha tenuit
eos sup̃bia opti sũt iniq̃tate et im
pietate sua ꝓdijt q̃si ex adipe iniq̃
tas eoꝝ q̃ multiplex est. qꝛ omniũ
vicioꝝ spem iã inde repleti sũt vt/
pote sup̃bia gula luxuria et omni
specie auaricie. q̃rũ vna nõ mima
est illa iniq̃tas vsuraria Jã ꝑ eos
tã publica fc̃a ⁊ cõis. ꝙ a q̃busdã
xp̃ianoꝝ auaris vix pcc̃m eẽ repu
tat̃. hec iniq̃tas tãdiu iudeis ꝑmis
sa est et in eis a potẽtibus defẽsa
ꝙ iã pl̃imũ in xp̃ianos r̃dũdauit.
magnos et ꝑuos clẽicos ⁊ laicos
Uñ est a iudeis iã tãtũ deriuata

in xp̄ianos int̄ q̄s ex vsuris viuē
ꝑmittunt̄ ꝙ q̄dā xp̄iani manifeste
dāt. ad vsuras q̄dez iudeis pecu/
nias ꝯcedūt et vsuras cū eis diui
dūt. quidā palleatis vsurarie iniq̄
tatis cōtractibus et mōis varijs
sine labore studēt diuitijs abūdare
De istis ergo xp̄ianorū vsurarijs
in hoc peioribus iudeis dicenduz
est ꝯnter vbi qꝛ xp̄ianoꝝ auaricia
vsuras subtiliores sūt iudeis ⁊ eo
acuti⁹ studēt hāc palleare iniq̄tatē
quo apertius et vl̄ius ꝓhibita est
xp̄ianis q̄ꝫ iudeis Ido ad depal/
leādū iniq̄tatē illā apud xp̄ianos
multifarie obūbratā Expedit iam
attenti⁹ et sb̄tilius videre de spēb⁹
vsure et ip̄ius descp̄tionib⁹ ac mo/
dis varijs casib⁹ et ꝯtractibus q̄/
bus apte et occulte ꝯmitti solz et
de casib⁹ seu de contractibus in q̄/
bus ꝯmitti videt̄ et tñ nō ꝯmittit̄.

Capi. xxxj. de diuisione vsure in varias species

Quantū ad p̄mū ēgo iuri/
ste dicūt duas spēs vsure
esse videlz vnā spūalem et
aliā corꝑalē Prima est equa qꝛ ꝑ
xp̄m in euāgelio iussa vbi ait Nō/
ne oportebat te dare pecuniā meā
numularijs ⁊ ego veniēs cū vsurl.
exegissē eā Scd̄a vero vsure spēs
videlz corꝑalis de qua hic agim⁹
mōrlis iniq̄tas est vt in supiorib⁹
oñsum fuit Verꝝ nō videt̄ nec est
diuisio hec vsure in spēs ꝯueniens
qꝛ vt ex p̄habitis est manifestū so
lū figuratie et ꝑabolice lucrū bo/
noꝝ opm dr̄ vsura spūalis Sic̄ g⁹
fatuū esset dicē ꝙ due sint species
vitis scz spūalis et corꝑalis eo ꝙ
xp̄us dixit Ego sū vitis vera Ita
in ꝓposito et in cet̄is pl̄ibus seruit
diuisio vsure s̄m ꝓportionē ei⁹ ad
sortē vel ad p̄ncipale vt in centesi/
mā vel sexagesimā vel aliā quotā
de qua habet̄. xlvij. di. Est diuisio
in spēs qꝛ est solū s̄m magl. ⁊ mi⁹
q̄ ꝯstituūt gradus vsure et ñ spēs
Verꝝ tñ vsura ꝓprie dicta diuidit̄
in vsurā sortis et in vsurā vsurarū
que scz scd̄a im ꝓbū fen⁹ appellat̄
qꝛ om̄is ip̄am exercēs fit infamis
ip̄o iure et s̄m leges verum ꝙ s̄m
alios in vtraq̄ pcc̄m mōrle cōmit
titur ⁊ infamia irrogat̄. vi. q. i. In
fames Itē meli⁹ diuidit̄ in vsuraz
aptam et palleatā et in vsurā exte
riorem ⁊ interiorē

Capi. xxxij. de quatuor mōis q̄bus mutuatio fieri potest.

Circa qd̄ aduertendū ē ꝙ
mutuatio in qua p̄ncipalr̄
et primo ꝯsistit vsura pōt
q̄druplicit̄ fieri. p̄mo cū pacto lr̄is
vel fideiussorib⁹ firmato desuper
reddēdo aliq̄ vt ē pecunia vl̄ res
vel vtile obsequiū ⁊ s̄m hoc vsura
esset ex mutuo lucrū pacto vel pi/
gnere exactū Scd̄o mutuatio pōt
fieri sine pacto licet p̄ncipalit̄ fiat
ex intētione vel spe cōsequēdi ali/
q̄d p̄dictoꝝ vltra sortē ita videlz
ꝙ si mutuās nihil vltra se obten/
turū sparet mutuaturus nō esset ⁊
s̄m hoc vt dicūt vsura est quicq̄d
sorti accidit primarie intentum vel
speratū. Tertio aliquis mutuare
pōt nō cōstituendo p̄ncipalit̄ cām
mutuādi lucrū tꝑale sed spūale vt

charitatẽ vel dilc̃oez ꝓximi. Quã/
uis tñ scd̃ario sp̃et de aliq̃ retbu/
tione vel iuuamie vel remutuatiõe
ab illo cui mutuat tali intentione
mutuãs in modico vel nullo pec/
cat ꝑm doctores iuris canõici ho
stiensez et alios qꝛ qui mutuũ reci
pit naturalit̃ ad retributionẽ obli
gatur charitatiue vel liberalit̃ mu
tuãti vt sup̃ius patuit. Quarto fit
mutuatio talit̃ ꝙ intẽtio mutuan/
tis nec p̃marie nec scd̃arie reflectit̃
sup̃ qd̃cunqꝫ tp̃ale lucrũ Et illa ẽ
mutuatio pure charitatiua ⁊ maxi
mi meriti Sicut ecõtra p̃ma ẽ ma/
ximi demeriti seu pcc̃i et non tanti
mutuatio. scd̃o modo dicta cet̃is
parib⁹ Plus eni grauat indigẽtẽ
vsurari⁹. p̃mo mõ ꝯstitut⁹. qꝫ scd̃o
mõ videlz ꝑ hoc ꝙ sola intentõne
sup̃habẽdi mutuauit alias non fa
ctur⁹. tñ vterqꝫ talit̃ peccat ꝙ te/
netur ad restitutionẽ om̃is rei q̃m
sup̃ p̃ncipale recepit Et p̃cipue q̃
est scd̃o mõ vsurari⁹ quicq̃d enim
talis recipit q̃cũqꝫ intẽtione a de/
bitore sibi offerat̃ vsurã cõmittit
qd̃ nõ op̃tet de vsurario p̃mo mõ
ꝯstituto. qꝛ si quid tp̃e intermedio
talis a debitore vltra sortẽ ⁊ vsu/
ram sponte ꝓpinatũ recipit vsurã
nõ ꝯmittit si illud mutuando obti
nere nõ sp̃auit sed solã ꝯstitutam
vsurã Quẽadmodũ vt visũ ẽ sine
vicio vsure etiaz liberalissime mu/
tuãs põt a debitore rõne amicicie
donaria recip̃e sicut ꝯsueuit prius
nõ eni qui charitatẽ mutuat fit iñ
peioris ꝯditionis q̃ꝫ p̃us erat Si
tñ vndecũqꝫ verisile ẽ ei q̃ mutuũ
dedit ꝙ debitor sibi ꝓpinat ratõe
mutui vel vt t̃minũ solutõis ꝓlon
get et adhuc recipiat viciuz vsure
incurrit etsi nõ mõrle tñ veniale et
hoc si qd̃ ꝓpinat̃ dantẽ notabilit̃
non grauat.

Capi. xxxiij. penes q̃d attẽdit̃ g̃uitas vsurarie iniq̃tatis

Circa ista triplex inquisitõ
fieri p̃t Primo ex q̃bus at
tendi hẽat grauitas vsu/
rarie iniq̃tatis Scd̃o an ois vsu/
rarius teneat̃ ad restitutõz vsura
rũ cũ fructib⁹ eaꝝ Tertõ an liceat
vsurarijs vendi et ab ip̃is emi.
Quãtũ ad p̃mũ clarũ est ꝙ cet̃is
parib⁹ iniq̃tas illa grauior sit pri/
mo ex maioratõe illi⁹ qd̃ vltra sor
tem recipit̃. Scd̃o ex agg̃uatione
debitoꝝ q̃ fit ex ip̃i⁹ dura obliga/
tione vel pignoꝝ positõe q̃b⁹ pau
p̃es tã indigẽt q̃ꝫ pecunijs q̃s mu
tuo recipiũt. Et ergo de dãtibus
mutuũ sup̃ pignora scp̃tũ ẽ. Exo.
xxij. Si pign⁹ a ꝓxio tuo accep̃is
vestimẽtũ añ solis occasũ reddes
ei Ip̃m eni ẽ q̃ op̃it̃ indumẽtũ car
nis ei⁹. nec habz aliud in q̃ dormi
at si clamauerit ad me exaudiã eũ
qꝛ mis̃cors sũ vñ pz ꝙ pl peccat q̃
vult pignore certificari ⁊ de p̃nci
pali vsura. q̃ꝫ qui de ill̃ ꝯtẽt⁹ ẽ l̃ris
vel fideiussorib⁹ qꝛ p̃m⁹ pl⁹ g̃uet in
digentẽ igit̃ Tertio mõ plus ce
terl. p̃ibus peccat q̃ paup̃iorẽ vsu
ra g̃uat q̃ꝫ qui ditiorẽ. Quarto
magl. peccat q̃ fr̃i amico socio vel
cõsãguineo fenerat̃ q̃ꝫ qui extra/
neo. et ergo tanqꝫ minus malum
iudeis p̃missũ fuit fenerari gẽtili/
bus ⁊ ꝓhibitũ ne fenerarent̃ fr̃ib⁹

Quinto diues superflue hns pl' fenerãdo peccat paupe feneratoē nĉitatem vite nõ hãte Et generaliter plus peccat hoc vitio q̃o' turpis lucratio magis est ꝓhibita vt ꝑn/cipib' militibus ep̃is p̃bis religiosis Et generaliter viris ecclĩastic. apud nos etiã res emere vt q̃ncq̃ cari' vendãt turpis lucrationis studiũ est Et hec de prima inq̃sitõe ꝛc.

Capit. xxxiij. In q̃ agit de restitutione vsurarũ

Quantũ ergo ad secãdam q̃ erat Qui ois vsurari' tenetur ad restitutionẽ vsurarũ cũ fructib' eaꝝ. videt ꝑmo q̃ ñ omis talis teneat ad restitutionẽ vsure qz cũ soluit vsurario ꝑncipale cũ vsura totũ trãsit in ipi' dñiũ eo q̃ debitor obligauit se ad reddendũ tãtũ Igit illõ qd ꝑncipali supaddit fit etiã suũ Nemo autẽ tenet alteri restituere vel dare qd suũ est Igit Confirmat quia licet reddes vsurã nõ simplr spõtanee det vltra ꝑncipale Tñ nihilomin' volũtarie dat qz voluntas coacta est etiã voluntas sic ubi grã exñs in ꝓiculo maris licet inuit' eĵciat merces tñ reĵcit renũciãs eis Itẽ vsurari' aliq̃s ꝑt ad talẽ statuz peuenire q̃ impossibile est vt restituat vsuras igit cũ nemo obliget ad impossibile patz ꝓpositũ Itez qui vsuras dedit pot ex postfco simplicit vel illis renũciare q eas vsurariis ꝓpter deũ vel alia de causa dimittere. In cõtriũ ponit talis oclusio q̃ omne bonũ vsurarie adq̃situm est restituẽdũ ei a quo ĉceptũ est vel als recõpensãdũ ptz q̃a oē illud q̃ quis iniuste adquisiuit tenetur restituere Si ego aliq̃d vsurarie adq̃rere est p oia iniustuz vt visum est habet ꝓpositũ ꝛc.

Capi. xxxv. In quo inq̃ritur de restitutõne fruct' vsurarũ

Sed videt q̃ vsurarius nõ solũ teneat restituere vsuras sed etiã fructus earũ hoc est omne illud qd ex vsuris luctus fuit Primo vt arguit scs tho in scda. ij. Quia vt dicit aplus ad Rhõs. xi. Si radix sca q rami. igit eadẽ rõe Si radix infecta et rami Sed radix fuit vsurari' ergo q q̃c quid ex ea adq̃situũ est. est vsurariũ ergo tenet ad restitutionẽ illi' Itẽ sic dr ex de vsuris in illa decretali Cũ tu. Possessiones q̃ de vsurl. sũt oparte dñt vẽdiq ipaꝝ ꝑcia his a q̃bus vsure sũt extorte restitui. ergo eadẽ rõne quicq̃d aliud ex pecunia vsuraria adq̃rit debet restitui Preterea illud q̃ aliq̃s emit de pecunia vsuraria debet sibi rõe pecunie quã dedit ergo qz nõ habet maius ius in re quã adq̃siuit q̃z in pecũia quã dedit Si pecuniã vsurariã teneat restituẽ. ergo q illud qd ex ea adq̃rit tenet restituẽ. In ctrariũ arguit sic. Quilibz ꝑt licite tenẽ id qd legitime adq̃siuit z illud qd adq̃rit p pecuniã vsurariã interduz legitie adq̃rit. ergo licite ꝑt teneri. Rñdet scs Tho. q̃ sicut etiã. s. dictũ fuit q̃dã res sũt quaꝝ vsus est earum osumptio q̃ nõ habent vsufructum secundum iura. Et ideo si talia fuerint per vsuraz

extorta puta denarij Triticũ aut aliq̃d hui⁹mõi nõ tenet̃ homo ad restituẽdũ nisi illud quod accepit qꝛ illud qd̃ de tali re est adquisitũ nõ est fruct⁹ huius rei sed humane industrie nisi forte per detentionẽ talis rei Alter sic dãnificatus amittẽdo aliq̃d de bonis suis Tũc eni tenet̃ ad recõpensationẽ nocum̃ti Quedã vero res sũt quaꝝ vsus ñ est eaꝝ ɔsumptio. et tales hñt vsũ a se distinctũ sicut domus et ager et alia hmõi Et ideo si q̃s domũ alterius vel agrũ ꝑ vsurã extorsisset nõ solũ teneret̃ r̃stituere domũ vel agrũ sed etiã fructus inde ꝑceptos. qꝛ fructus sũt eius cui⁹ est arbor vel domus vel ager et ideo ei debent̃ Sequit̃ ex hoc ꝙ aliquis obligatus ad restitutionẽ omniuꝫ que habet p̃t ex iniuste habitl. iuste adquirẽ vñ se a debito liberet et vltra retineat vnde viuere possit patꝫ qꝛ hoc ꝑ industriã mercationis fieri potest laborando cum pecunijs quas iniuste tenet.

Ca. xxxvj. in quo respõdetur ad rõnes in p̃cedentib⁹ duobus capl̃is factas

HIs dictis ad p̃mũ in contrariũ Rñdet sc̃us thõas ꝙ radix nõ solũ habꝫ rationẽ materie sic̃ pecũia vsuraria. Sed habꝫ etiã aliq̃liter rõem cãe actiue in q̃ꝫtũ admistrat nutrimẽtum et ido nõ est sile. Ad sc̃dm dicẽdũ ꝙ possessiones q̃ de vsuris sũt ɔpate nõ sũt eoꝝ quoꝝ fuer̃t vsure Sed illoꝝ qui eas adq̃siuerũt Sunt tñ obligate illis a q̃bus fuerũt vsure accepte sic̃ et alia bona vsurarij et ido nõ p̃cipit̃ ꝙ assignent̃ ille possessiones his a q̃b⁹ fuerunt accepte vsure qꝛ forte pl⁹ valẽt q̃ꝫ vsure quas dederũt Sed p̃cipit̃ ꝙ vendant̃ possessiones et earũ p̃cia restituant̃ scꝫ ꝑm q̃ntitatem vsure accepte et damni ex iniusta detẽtione vsure ꝓueniẽtis

Ad tertiũ dicẽdũ ꝙ illud qd̃ accipitur de pecunia vsuraria debetur q̃dẽ adquirẽti nõ ꝓpter pecuniam vsurariã sic̃ ꝓpter cãm instrumẽtalem. sed ꝓpter suã industriã sicut ꝓpter cãm p̃ncipalẽ Et ido pl⁹ hẽt iuris in re adq̃sita de vsuraria pecunia q̃ꝫ in ip̃a pecũia vsuraria

Tũc ad rõnes q̃b⁹ ꝓbari videbatur ca. xxxiiij. ꝙ vsurarius nec vsuras tenet̃ restituere ꝓ eo ꝙ fuerũt fc̃e res sue ex volũtate vsuras dãtis Rñr ꝙ ɔcesso hoc nõ sequitur ꝙ ergo non obliget̃ illi qui dedit aliq̃d eq̃ualẽs Ex eo ꝙ mutuans iniuste exegit lucrũ vltra sortẽ ab indigẽte cui gratis mutuare debebat Sc̃do põt dici ꝙ et si forte ꝑm leges mũdi vel ritũ ciuilitatis hũane res vel pecũia vltra sortez recepte transeũt in dñium vsurarij tñ ꝑm ꝟitatẽ nõ vident̃ ꝓprie ⁊ vẽ fieri res ei⁹. ꝫ p̃mo p̃t videi in exẽplo ad cõnriũ inducto qꝛ certũ est ꝙ q̃ꝫuis aliq̃s ꝑiculo ɔpuls⁹ velit poti⁹ aurũ vl̃ m̃ces de naui i mare ꝓ̃ijcẽ q̃ꝫ ꝑire tñ ꝑ hoc nõ renũciat ꝓp̃etati vl̃ suitati reꝝq̃s ꝓ̃ijcit nec

intēdit renūciare qꝛ interrogat⁹ si velit res ꝓiectas vbicūqꝫ sint adhuc esse suas. dicēt vtiqꝫ ꝙ sic. q̄a licet cogat̄ ad ꝓiciendū eas tam̄ nō cogitur ad suitati eaꝝ renūciandū Nec sequit̄. res ille ceciderūt ad locū de quo ꝓiciēs nō p̄t eas recuperare vel de earū rehabitōne desꝑat. igit̄ desinūt esse sue. Itē qui merces vel auꝝ caracterib⁹ alicui⁹ mercatoꝛis signatuꝫ inueniet in mari vel eius litoꝛe teneret̄ ad restituendū sibi si ꝓbet ꝙ ip̄e periculo nc̄itatus illud ꝓiecit q̄nqꝫ in mare Nō ergo ex hoc aurū suū eē desijt qđ nc̄itat⁹ a se ꝓiicē voluit Ita in ꝓposito videt̄ ꝙ volūtas q̄ pauꝑ vel indigēs vult poti⁹ tradē aliq̄d vltra sortē de pecunijs suis in ptāte vsurarij q̄ꝫ carere sb̄sidio ꝑ mutuationē sibi debito. videtur vtiqꝫ ꝙ tali semicoacta voluntate nō transferat̄ vere dn̄ium rei Ita ꝙ res quaꝫ soluit vel tradit q̄ mutuū recepit fiat ꝑm veritateꝫ illius qui mutuū ꝓ vsura dedit. Itē nō opꝫ tradentez res aliq̄s ꝓ vsuris velle ꝙ res ille de cetēo sint ip̄ius vsurarij cū debitoꝛ intentū suū cōsequi possit et obligatiōib⁹ satisfacere solū volendo ꝙ res ille sint in ptāte vsurarij donec forte aliq̄n pn̄ia ductus restituat vel deo ꝓuidente aliūde eq̄ualens ab eo hēat Vtiqꝫ null⁹ tradēs vsuras habet intentionē absoluēdi vsurariū ab obligatione. qꝛ tenet̄ sibi vel suis ad restitutionē Quare ergo vellet aliq̄s ꝙ res quas nc̄itate ꝯpulsus sibi tradit om̄ino sue fierēt nō est causa hmōi volūtatis igit̄ nullus rōnalis hō illam hr̄e deberet. Ex ꝑte ergo tradētis vsura nō est cā vere translationis dn̄ij. nec ex ꝑte recipiētis nisi forte iniq̄tas ei⁹ cōmodū sibi mereat̄ nec ex ꝑte cuiuscūqꝫ tyrānice ꝯstitutiōis aut iniq̄ ꝯsuetudinis cū nulla talis quicqꝫ iuste faciat possideri Itē que commoditas aut vtilitas hūane vite ex trāslatione dn̄ij in illo iniquitatis casu ꝓueniat non video Bene ꝙ iniq̄tas illa inde nutrit̄ et dilatatur. ꝙ si expediat reipublice. int̄rogent̄ p̄dicta Interrogent̄ vere sapiētes absqꝫ dubio respōdebūt nequaqꝫ.

Capi. xxxvij. in quo inq̄rit̄ an liceat vsurarijs vēdi ⁊ ab ipsis emi.

Ex istis ad tertiū dubiū an licat vsurarijs vēdi et ab ip̄is emi Rn̄deri pōt breuiter sub tali ꝯclone ꝙ si ꝑm iā p̄missa nō transfert̄ in eos dn̄iū rerum ꝓ vsuris receptaꝝ nō licꝫ eis vendi aliq̄d. hoc tn̄ intelligo de illis vsurarijs de q̄bus ꝯstat ꝙ nihil hn̄t nisi vsuras sicut sunt multi iudei et forte nōnulli xp̄iani Probat̄ ꝯclo sic intellecta. qꝛ de ratōe emptiōis et vēditionis ē vt dn̄iuꝫ pecunie ēptoꝛis trāsferat̄ in vēditorē. et ecōuerso Res vēditoꝛis fiat ip̄ius ēptoꝛis vt visū est suꝑius Si ergo pecunia quā exhibet emptoꝛ ꝓ re venali nō sit sua nō pōt

facere vt ipa fiat venditoris licet ipam tradere posset de fco in eius ptātem et vsū. et p ɔñs nō est venditio ꝫ per modū vēditiōis aliene rei vsurpatio q̄ nō licet cuiq̄ ꝛ̄c. quēadmodū ɔtingeret si q̄s vēderet aliq̄bus quos sciret nullam pecuniaꝫ hr̄e nisi furto vel rapina ablatā. talib⁹ vtiq̄ nemo quicquā vēdere debēt tū in detestationem crimis. tū qꝛ vēdens teneretur ad restitutionē cū ibi dñium nō transferat̄. tū qꝛ illis vt cet̄is vēdere et ab eis emere esset ipos in sua malicia nutrire Et om̄ino null⁹ emere res debet ab illis quoꝝ nō sūt qñ hoc ei ɔstat aut verisil̄r p̄sumit. qꝛ vbicūq̄ et qñcunq̄ illi quoꝝ sunt eas inuenerint et iniuste ablatas a̅ suas ꝓbauerint ipis adiudicarēt̄ Iteꝝ est et aliud ꝓpter qd̄ rōnabiliter illis qui nō hñt nisi iniuste adquisita res vendi nō dñt. maxime res quaꝝ vsus ɔsūptio eaꝝ est vt panes vinū carnes pisces ꝛ̄c. qꝛ tales obligant̄ multis ad restitutōꝫ ⁊ sepe in pluri q̄ꝫ hñt Cū ergo per emptionē reꝝ quas sepe sup̄flue ⁊ deliciose iudei et alij vsurarij cōsumunt reddant̄ impotentes vel impotētiores ad restituēdū nō cōueuenit tales res vendi talib⁹. Hac rōne attēta manifestū est si etiā pecunie vel res vsurarie adq̄site eēnt vsurarioꝝ adhuc nō essꝫ eque vēdendū eis sicut alijs legalit̄ victū hñtib⁹. nec ꝓ p̄cio eis ꝟuiendū nec medicādū aut aduocādū Et oino nō iudeis de q̄b⁹ ɔstat ꝙ nihil p̄t̄ vsurarie adq̄sita hñt Hec om̄ia illicita vident̄ ꝓpter rōnes p̄dictas et alias q̄ ex p̄tactis formari pñt q̄ vtiq̄ recte ɔsiderantē tm̄ mouēt ꝙ sūm⁹ pōtifex ad ext̄miniū hui⁹ vicij iā nimis multiplicati et generalis facti posset rōnabilit̄ ꝓhibē sub pena excōicatiōis ꝙ nemo vēderet aut in p̄dictis ꝓ p̄cio ꝟuiret publicis vsurarijs xp̄ianis aut iudeis a q̄bus iuxta p̄missa. qꝛ solū de vsuris viuūt diuēsi varias p̄dictoꝝ maculas ɔtrahūt vt qui eis vēdūt. qui ab eis emūt. qui eis seruiūt. qui ꝓ pecunijs eos curant. q̄ eorū causas defēsant. et p̄cipue q̄ ipos in tali statu ꝓpter turpe lucꝝ fouēt vt p̄ncipes et alij potētes q̄dū ab ipis recipiunt qd̄ vsurarie adq̄rūt qꝛ ipos vsurarios ad restituendū impotētes reddūt se ipos ad restituēdū obligāt eis a q̄bus iniq̄ bona ꝑ vsuras extorserunt

Forte dicēt aliq̄s quid de paupibus ⁊ clericis an liceat illis recipe ab vsurarijs el̄ias et istis oblationes Rñr ꝙ sicut ex p̄missis ꝓbari videt̄ non transfert̄ dñium in his reb⁹ et pecunijs q̄ ꝓ vsur. soluūt̄ nō licet nisi recipiētes ea intētione vt restituāt q̄bus et q̄liter restitui oꝑtet Si vero dñiuꝫ trāsfert̄ vt q̄dā iuriste opinant̄ ex illo motiuo exili supi⁹ ānullato videlꝫ ꝙ volūtariū mixtū etiā ē volūtariū. et volūtas ɔditionata est volūtas Si ex hoc vel alia q̄cūq̄ rōne dñiū transfert̄ licitū est ab vsurarijs el̄ias recipe et oblationes nisi ꝑ h̄ vsurarij efficiant̄ impotētes ad restituēdū q̄bus et q̄ntū oportet ⁊ debēt

Ca: xxxviij in q̊ ponūt̄

duo casus in quibus vsura cōmitti videtur et nō committit̄.

Viso iam ex p̄habitis in generali de spēbus vsure et eius descp̄tiōib⁹ ac varijs mōis q̄bus exercet̄ apud iudeos et xp̄ianos Nūc ꝑticularī⁹ vidēdū est de varijs casib⁹ et ꝯtractib⁹ in quibus committi videtur et non cōmittit̄ Deinceps de casibus in q̄bus a multis nō ꝯmitti videt̄ et tñ ꝯmittit̄. Quātū ad p̄muz in sex casib⁹ viciū vsure cōmitti videt̄ et nō cōmittit̄. Primo qñ laic⁹ vel clericus rē suā vt domū vel agrū ꝛc. recipit in pign⁹ ab eo qui hui⁹ mōi violent̄ ⁊ iniuste detinet Nā in hoc casu licite pñt fruct⁹ recipi de reb⁹ impigneratis et in sortē nō cōputari Rō est q̄ cui⁹ est res eius est fruct⁹ quē libere in aliū nō trāstulit Et ergo hoc mō r̄cipit mutuās de suo qđ est suū vt ita rē suā violēter ab alio detentā in eq̄ualēti recupare possit et illā tandē a detentore redimē. Scđus casus est qñ aliq̄s feuduz ponit in pign⁹ ei a q̄ illud habet tūc eniz ꝑm aliq̄s dñs feudi fruct⁹ recipe p̄t et eos in sortem nō ꝯputare Et hoc si dñs iterū nō exigat seruitiū a vasallo ad qđ rōne feudi sibi tenet̄ Rō horū est q̄ vasallus nō est p̄marie dñs rei in feudū sibi ꝯcesse Igit̄ si res illa vero dño ip̄i obliget̄ licite fructus ei⁹ recipit et in sortē nō cōputat Et ita ꝑm hāc rōem casus ille generalit̄ locū hr̄et in feudis ⁊ colonis laicoꝝ Alij volūt ex speciali p̄uilegio ecc̄ie esse ꝙ fruct⁹ feudi a vasallo sibi impignerati recipe p̄t ip̄os nō ꝯputādo i sortē q̄ dicūt ecc̄iaz sub tali onere seu cōditione cōcessisse feuda sua. ꝙ de ip̄is sibi impigneratis fruct⁹ recipe possit q̄liter potuit facē. q̄ cuilibet licet ab initio rei sue imponere on⁹ qđcūqz voluerit Ubi ergo in ꝯcessione feudi talis cōditio nō int̄uenit vt est cōiter in feudis laicoꝝ fructus de ip̄is impigneratis recipi nō pñt sine ꝯputatione in sortē

Tūc ad q̄ndā decretalē q̄ simplr dicit ꝙ si feuduz impigneret̄ dño ip̄e nō tenet̄ fruct⁹ in sortē ꝯputare Dicūt hāc decretalē et sil̄es esse intelligēdas qñ ille qui feudū impignerauit min⁹ iuste illud tenuit vt si q̄s decimas tenuit in feudū ⁊ est sñia Innocētij qui etiā exp̄sse dicit ꝙ si laic⁹ aliq̄s licite in feudo hr̄et res ecc̄ie nō liceret ecc̄ie in casu dicto eoꝝ fructus sine ꝯputatione in sortē retinere Idez etiā doctores alij tanq̄z verius opinant̄

Ca. xxxix. in q̊ ponunt̄

tertius et q̄rtus casus et q̄nt⁹ ad idez p̄misso correlatiuo de fructu rerum impigneratarū.

Ex istis eliciūtur duo Primū est ꝙ qui extra p̄dc̄os duos casus fructus impignerati Castri vel opidi vl̄ dom⁹ aut vinee vel hmōi recepit ⁊ deductis laboribus et impēsis ip̄os in sortē nō ꝯputauerit nullo colore a vicio vsure excusabilis est. hoc manifestū est ex dictis superius circa species et descriptiones vsure.

Scdm est ꝙ licet dñs fructꝰ feudi impignerati a feudatario iuste hi/ti recipiēs sine cōputatione in sor/tem q̄dāmō a vicio vsure videat̄ excusari tñ verisimilius est ipm illud incidere ꝙ excusari nō videat̄. ptz ex dictis circa scdm casū Qr autē nō excuset̄ appet qr hoc maxime esset eo ꝙ ille qui ꝯcessit feudū est dñs feudi vt tactū fuit Sed h nō qr licet sit p̄marie et p̄ncipalr dñs rei in feudū ꝯcesse q̄ntū ad ꝓprie/tatē vel fundū tñ eadē res est feu datarij q̄ntū ad vsū simpliciter et q̄ntū ad ꝓprietatē ꝑm q̄d. quia est eius hereditas quā p̄t vēdere vel alt̄i dare cū ꝯsensu dñi sui Quō cē suuz videt̄ sufficere ad hoc ꝙ fru/ctus rei sit feudatarij q̄diu licite habet eā in feudū Cū ergo impi/gneratio nō auferat feudū nec fa ciat desinere dicto mō esse suū. ptz ꝓpositū. Vñ patet ꝙ si colonꝰ ali cuiꝰ ep̄i vel plebani impignerauit sibi vineā vel ortū nō licet recipe fructus sine ꝯputatione in sortem Patz qr spēm mali habet imo eq̄/ualet vsurarie impietati eo ꝙ vi/nea illa vel ortus est ip̄ius coloni mō p̄dicto licet nō om̄iquaqz Ter tius casus in quo vsure exigi p̄nt est qñ nō ab eo qui mutuū dedit ꝫ ab eo qui ꝓ mutuū recipiēte fide/iussit petuntur q̄si interesse Verbi gratia Si fideiussor soluit vsuras creditori vsurario ip̄e pōt eas a debitore repetē ꝓ quo fideiussēat qr nō sūt vsure q̄ntū ad ip̄m fide/iussorē. sed potiꝰ interesse id est nō est lucrū sed vitatio damni. Quar tus casus est qñ dos minꝰ sufficit ꝓ oneribus mr̄imonij sufferēdis et possessio aliqua ꝓ dote munēa ta obligat̄ genero tunc vsqz pecu/nia soluat̄ fructꝰ possessionis illiꝰ a genero recipi p̄nt sine ꝯputatione in sortē Hūc casū ponit q̄dam de cretalis titulo de vsuris dicēs Sa ne generis ad fructꝰ possessionū q̄ sibi a socero ꝓ munerata dote in pignus obligate sūt ꝯputādos in sortē nō credimꝰ cōpellendū. cum frequēter dotis fructꝰ nō sufficiāt ad onera mr̄imonij supportanda. Secus si dos bñ sufficiat vt argui tur ex fine p̄cedētis decretalis Et iterꝝ secꝰ est si gener pecuniā dotis ab alio recipiat et sibi possessionē de qua sermo in pignus traducit qr nisi totū ius q̄d in pignere ha/buit in ip̄am donationē trāsferat et alteri pio aio nō vt fructꝰ suplu cret̄ pecuniā tradat vsurā cōmit/tit si fructꝰ in sortē non ꝯputauerit Sed q̄d si maritꝰ morit̄ an mulier fructus dicte possessionis recipere possit vt p̄us Dicit̄ ꝙ nō qr onēa mr̄imonij fuerūt causa q̄re p̄us li/cebat Illo ergo soluto ampliꝰ nō licet Quintꝰ est rōne more vt v̄bi gr̄a Si debeas mihi centū ad cer tū terminū noluisti mihi ꝑsoluē in termino Ido oportuit me recipe pecuniā sub vsuris ꝓpter incumbē tia mihi negotia. in hoc casu tene/ris mihi restituere illas vsuras si solui vel si nō solui liberare me ab obligatione ꝓ eis. Iste casꝰ elicit̄

ex quadā decretali titulo de fide/
iusꝭ Rō vero q̄re liceat exigere a
debitore qđ ꝓ vsuris dedit credi/
tori ē. qꝛ ibi vsura petit̄ cā damni
vitandi. nō causa lucri captādi Et
ideo exigit̄ solū sub ratōe interesse
qđ ꝭm canonē licite exigi potest

Capi. xl. in quo ponit̄

vltimus casus ad idem.

Sextus casus in quo quis
nō est reus vicij vsure cen/
sendus est rōne dubij ꝟbi
gr̄a Si quis daret q̄ttuor solidos
puta in pascha vt in alio tpe scilꝫ
circa autumnū tot vl̄ tot mensure
vini vel olei sibi reddant̄. q̄ qꝛ tpe
pasche pl⁹ valere ɔsueuerūt et ꝟi/
silr dubiū est an plus vel min⁹ tpe
autumni sint valiture Ido talē cō
tractū faciēs nō debet vsurari⁹ re
putari ꝭm decretalē nauiganti ex̄
de vsurl. ꝟbi dicunt doctores ꝙ si
aliq̄s daret q̄ttuor solidos in au/
tumno. qñ ꝑui p̄cij est bladū vinū
vel oleū vt ad pascha totidez g̃ni
vini vel olei mēsure redderent̄ qñ
hmōi merces ꝭm cōem cursū ɔsue
uerūt esse cariores vsura essꝫ quia
ibi nō ꝟisilr dubitat̄ imo ꝓbabilit̄
credit̄ ꝙ pl⁹ valebunt ille mensure
tpe solutiōis q̄ꝫ valuerūt tpe con/
tract⁹. Simlr iudicandū est qñ pe
cunia certe monete tradit̄ ꝓ tāta
pecunia eiusdē monete in certo t̄/
mino soluenda. vel qñ tali mō tra
ditur bladū ꝓ blado vinū ꝓ vino
eq̄lis mēsure. qꝛ om̄ia hec cōsueue
rūt vno tpe āni cariora eē q̄ꝫ alio
sicut et in vno loco q̄ꝫ i alio. varijs
eni de cauꝭ ꝟbi gr̄a floreni valent
vno tpe pl⁹ q̄ꝫ alio Et ergo si ꝟisi/
mili⁹ est ꝙ hmōi in tpe solutōnis
plus valeāt q̄ꝫ mō ɔtractus talis
illicit⁹ est Si vero eq̄verisile est ꝙ
valeāt tm̄ vl̄ min⁹ sicut ꝙ valitura
sint pl⁹ ɔtractus sustinibilis ē. nisi
ille qui pecuniā tradidit auferat li
bertatē debitori liberandi se infra
t̄minū. qꝛ hoc faciēs p̄sumit̄ velle
debitorē onerare ꝑiculo amissiōis
pecunie et se exonerare Si autē li/
bertatē ɔcedit et aio releuādi ino
piam ꝓximi pecuniā sibi tradit in
dicto casu meritorie agit Silr cōsi
derandū est qñ res vni⁹ spēi dat̄
ꝓ re alteri⁹ spēi in certo t̄mino sol
uēda ꝟbi gr̄a Modi⁹ tritici ꝓ duo
bus modijs auene soluēdis in pa
scha. vel qui mutuat pecuniam vt
statuto tpe recipiat vinum vel bla
dum. talis eniꝫ debet recipe de re
ꝭm ei⁹ valorē tpe solutiōis ꝛ nihil
vltra Idez iudiciū est de m̄catori
bus qui mutuāt de nūdinis in nū
dinas ꝟbi gr̄a qui tradūt alijs de
suis mercib⁹ ꝓ rebus alteri⁹ spēi
ip̄is reddēdis in seq̄ntib⁹ nūdinis
Qui ɔtract⁹ pl̄imū culpabil̄ vitio
auaricie aut prauitate vsuraria il
liciti reddunt̄

Capi. xlj. in quo tangit̄

quidam ɔtractus venditionis ꝭm
valorē futurū et q̄d cōsultius sit in
contractu illo et cōsimilibus

Sed quid de illis qui vinū
vel bladū aut pannos vl̄
alias merces vendūt vt ā
plius q̄ꝫ mō valeāt in certo t̄mino
recipiāt ꝓ eisdē. an et illi ratōe du
bij excusent̄ R̄ndent aliq̄ ꝙ si ven/

diderint ꝓ longe maiori precio q̄ꝫ mō valeāt nō excusant̄ Sed vicij vsure rei censent̄ qꝛ tūc nō verisil̄r dubitat̄ vtꝝ plus vel min⁹ in t̄mi no p̄fixo valiture sint. sed p̄sumit̄ ꝙ lōge min⁹ Si vero vendāt ꝓ p̄ cio mediocrit̄ maiori iuxta possibi lem estimationē ꝑm cursus ānorū ꝯsuetos vel ꝑm exigētiā dispōnis āni currentis tūc excusari vident̄ Et hoc si tp̄e ꝯtractus m̄ces illas nō erāt vēdituri sup̄ quo eoꝝ con scias exaiare hn̄t diligent̄ Sꝫ q̄c/ quid sit ꝯsiliū oim doctoꝝ est ꝑm hostiens̄ Inno. et cet̄oꝝ imo cōsi liū decretal̄ dicētis Q̄ ꝯsulte age/ rent hoies si a tali ꝯtractu cessarēt cū cogitatōnes hoim om̄ipotenti deo neq̄ant occultari Ip̄e nouit q̄ tempe ꝯtractus vel nō lōge post erant vendituri Ip̄e nouit an cor hōis declinet in estimationeꝫ lucri ex dilatione et hmōi q̄b⁹ homies de facili in tali ꝯtractu et sil̄ib⁹ ob liq̄ri solēt ꝓp̄t̄ qd̄ ꝯsultū est hoib⁹ a talib⁹ abstinē ꝯtractibus licꝫ ꝑm se nō sūt illiciti Sic̄ est de q̄busdā opionib⁹ et mōis loquēdi rōnabi liter interdictis Non qꝛ ꝑm se sunt falsi. ꝫ qꝛ erroꝛib⁹ vicini sūt aut vi cioꝝ occasionib⁹ pleni. ita suo mō est in ꝓposito de multis ꝯtractib⁹ int̄ hoies cōsuet̄. qui licet cōuinci nō possint ꝑm se illiciti tn̄ ꝯsidera/ tione p̄dicta sūt merito inhibendi et dissuadēdi qꝛ nō solū studendū est legislatoꝛib⁹ circa ꝓhibitioneꝫ vicioꝝ sed etiā circa ꝓhibitionem occasionū eorundē

Ca. xlij. de contractib⁹

ꝓhibēdis rōne ꝓpinq̄tat̄. ad vicia

Sunt ergo hac ꝯsideratōe multi cōtractus rōnabilit̄ ꝓhibēdi vel saltē hoibus dissuadendi eo ꝙ rōne ꝓpinq̄tatis ad viciū vsure aut auaricie plerūqꝫ inficiūt hoies talib⁹ pc̄cis Nec est imaginādū ꝙ ꝯtractus emptōnis et vēditionis solū reddant̄ illiciti. qꝛ vsurarij fōrliter vel eq̄ualent̄. ꝫ pl̄es de illis illiciti sūt rōne vicio/ rū alteri⁹ spēi vt symonie vel aua/ ricie aut doli aut deceptionis aut impietatis vel hmōi. De ill̄ cōtra/ ctib⁹ sunt ēptiones q̄bus aliq̄ emē solēt ⁊ coaceruare tēpe messis vel vindemie bladū et vinū ꝑuo p̄cio vt postea vendāt ꝓ magno qd̄ in clericis et laicis turpe lucrū est ⁊ p̄ cipue in clericis turpissimū q̄rū cū auaricia talit̄ inualuerit ꝙ vn⁹ de vinis ⁊ bladis tp̄e mess̄ tm̄ emēit et sibi ꝯgregat ꝙ cet̄i ab ip̄o ꝯpel lūtur emere ad libitū suū māifestū est ip̄os enormit̄ peccare nō soluꝫ cōn ꝓximū ꝫ ꝯtra cōitatē ꝓxiorū qꝛ caristiā inducūt. et qn̄qꝫ ꝓp̄t̄ eo rū lucrū inducē studēt qd̄ dānabi lissimū est Recte ēgo dicit̄ in decre tis. xiiij. q. iiij. Quicūqꝫ tp̄e messis vl̄ vindemie nō nc̄itate sed cupidi tate ꝯparat ānonā vl̄ vinū r̄misse vt postea vēdat care turpe lucꝝ ē

Ca. xliij. in quo ostēdit

qn̄ emptor cupiditate moueatur ⁊ quando non.

Sed dicis quomō sciet̄ qui ex cupiditate hoc faciunt? Rn̄r ꝙ om̄es sup̄flue diuites vel vltra nc̄itateꝫ p̄sone et sui status hn̄tes.

Et generalitē oēs qui nullā nēcitatē cōem aut pietatē in tali coacerua tione intēdūt ꝯ solū locupletatiōz ex cupiditate moueri cēsendi sunt Hoc dico nōnter qz talis emptio tpe messis vel tpe quo res alique vilis pcij sunt pōt etiam licite fieri multis mōis Primo si fiat ꝓpē bo nū cōe sicut Joseph emit frumēta tpe abūdantie vt hēret vñ puidēt ꝓplis tpe fuīe famis vt habēt gesi rli. Et hoc meritoriū est Secdo si fi at ex rōnabili puidētia vt si aliqs emat talia timēs ꝙ optet eū cari emere cū indiguerit. talis eni si po stea videat se nō indigē sicut tēpe debeat et carius vēdat nō peccat Et a fortiori nō peccat si non emit vltra suā nēcitatē. vel si emat ex pie tate vt ex lucro venditionis hēat vñ paupib' puidē possit dummō ita moderate hoc faciat ꝙ p cari stiam cōitas nō ledat Hoc mō et ffcatorib' talis emptio licita est si aliūde nēcitatē nō habeāt nec alio labore se nutrire possint. tūc licite p opa sua tali emptione lucrū re piūt dūmō ita moderate talez em ptionē exerceāt ꝙ paupes nō pa tiant defēm. Quarto licituz est ꝙ aliqs emat victualia dū abundāt vt tēpe famis vēdat eo precio qd tūc valebūt pcipue qñ ofideratur ꝙ res mō abūdantes trāsportēt ad alias regiones vel ꝙ ꝓpē abū dantiā inutilit et abusiue in pcis a plurimis consumūtur ꝛc.

Capitn. xliij. ofidens emptionē redituū ad vitā esse phibendam

Adhuc de cōtractib' phiben dis eo ꝙ vicijs occasionē p stent est emptio redituū ad vitaz emptoꝝ qz cū hoies p statu nate corrupte q̄ plēs viciosos habet ni mis afficiant ad opes de facili ta lis emptio declinat venditorez ne dū ad desiderādū mortē emptoꝝ sed nōnūqz vt illā pcuret. Hec et fuit cā q̄re phibita est pmissio vel collatio pbende vel bñficij nōduz vacātis. Siki ratōne phibitū fuit pactū de futura successione in here ditatē testatoris factū dū adhuc viuit Et ita de sikibus multi. Esset ergo tolerabilior emptō redituū ad vitā vēditoꝝ qz ibi nō esset cā q̄re vn' desideraret mortē alteri'. Qz etiā iste tractus magl. inhibē dus sit qz oibus pmittēdus. Mtl. als psuasū fuit rōnib' q̄ inferius vbi spēalit de redditib' agēt resu mēt p declaratōe maiori ibidē di cēdoꝝ Itaqz vsqz huc introduct. qbusdā casib' in qb' lz vsura omit ti videat Tñ rōne certa quo ad vi ciū excusat Cōsequent ergo vt p mittebat agendū est de casib' q cō tractib' circa emptionē venditōz et mutuationē in qbus casib' non videt viciū vsure trahi et tñ tra hit equalent q̄ntū ad lucrū q grauamē primoꝝ Nā plimos cōtra ctus insaciabilis auaricia introdu xit qui licet ex forma quinci ñ pñt vsurarij tñ qz vel reducunt ad vi ciū illud vel plimuz fieri solent in fraudez vsuraꝝ et raro vel nunqz aliter Igit a cōtractibus talib' re trahendi sunt homines

Capi. xlv. In quo agit de casi bus et cōtractibus in qbus cōmit titur vsura et non videt.

De cõtractib⁹ qui manifestius reducunt̃ ad vsuraz sunt illi q̃bus res vel cari⁹ vendit̃ eo ꝙ de p̃cio ad tp̃s expectatur vel remissi⁹ emit̃ eo ꝙ p̃ciũ ãte dat̃ q̃z res recipiat̃ Vel eo ꝙ res remissi⁹ emit̃ qꝛ ꝓmpta pecunia dat̃. nã in his oĩbus expectatio p̃cij soluendi hẽt rõnem mutui Et ergo quicq̃d vltra iustũ p̃cium ꝓ hmõi expectatione exigit̃ est q̃si p̃ciũ mutui qd̃ ꝑtinet ad rõez vsure Sic et anticipatio solutiõis pecunie rõem habz mutui Cui⁹ q̃ddam p̃ciuz est illud qd̃ minuit̃ de iusto p̃cio rei empte igit̃. Sil̃i mõ p̃ciũ exhibitionis ꝓmpte pecunie est illud in quo res remissi⁹ ꝓ illa vẽdit̃ Nec min⁹ illicitũ est ꝓ exhibitõne tali p̃ciuz exigẽ q̃z ꝓ expectatione p̃cij vel anticipatõe igit̃ ꝓpositũ Et sic̃ ꝑuerse cupiditatis astucia in istis casib⁹ viciũ vsure ẽptionis colore abscõdere visa est. Ita inq̃z pl̃imis casib⁹ alijs idẽ vicium tã sb̃tiliter obũbrare studuit ⁊ adhuc studet qñq̃z emptione qñq̃z vẽditione qñq̃z locatõne qñq̃z mutuatione et ceteris sil̃ibus colorib⁹ ꝙ eos nec aliq̃s sufficient̃ enumẽare p̃t Nec euidẽter illis remotis iniq̃tatẽ q̃ sublatuit detegẽ Et iã tãtũ inualuerũt casus illi seu ɔtract⁹ ꝙ pl̃imi ip̃is irretiti sũt talit̃ ⁊ ꝑplexi ꝙ vix ad statũ salutis reduci possint ꝓpter diuturnã ɔsuetudinem ⁊ difficultatẽ restitutiõis iniq̃ ad q̃sitoꝝ tãto tp̃e Verũtñ ꝓ hoc laborãdũ est nõ impigre q̃ntũ valem⁹ ne iniq̃tas sub vmbra eq̃tatis absconsa quẽcunq̃z in infernũ ducat qui cupiditate excecat⁹ se recto tramite ad celũ ire reputat Scriptura dicit Est via q̃ appet hoi recta. et nouissima ei⁹ ducũt ad mortẽ. hec est via per quã multi intrãt Quia oẽs auari sua cupiditate tãtũ excecati sũt ꝙ etiã vbi res est clara discernẽ nõ valeãt equitatẽ ab iniq̃tate De illis sũt qui eis licere putãt vẽdere rem ꝓ p̃cio qd̃ p̃ñtialr̃ currit sub cõditõne ꝙ si in pascha vel in pentecoste pl⁹ valeat ampli⁹ habeãt si min⁹ vel eq̃le p̃mũ foruz stet Iteꝝ de illis sũt qui cupiẽtes fruct⁹ suos vẽdere qñ sũt carissimi vendãt eos nũc ꝓ p̃cio maxio ꝙ ante messem valebũt tũc eis soluẽdo In q̃bus et sil̃ib⁹ est manifesta vsurarie p̃uitatl. iniq̃tas. lz ceca cupiditas hãc vidẽi nõ sinat ab his q̃bus discernendi equũ ab iniquo eruit oculos Nec tales testionijs clare videntiũ stare volũt eo ꝙ insignũ sue oĩmode cecitatl. se cecos esse nõ credũt ꝓpter qd̃ ad agnitionẽ equitatis irreducibiles sunt

Capi. xlvi. de varijs adinuẽtionibus contractuũ lucri

Sunt adhuc qui cũ nõ audeãt pecuniã mãifeste ad vsurã mutuare magis ad vitãdũ o ꝓpbriũ q̃z ad ꝟuãdũ euãgeliũ. qd̃ dicit Mutuũ date nihil inde sp̃antes Mille cautelas inuenerũt ⁊ adhuc moderni sup̃ vetẽs q̃tidie inueniũt Quib⁹ lucrũ eq̃ualens vsuris aliquo colore hr̃e possint. plures de illis cõtractib⁹ tacti sũt in codicib⁹ iuris ⁊ legum Sed nõ sufficit illoꝝ decisio ad iudiciũ alioꝝ ɔtractuũ q̃s sine numẽo ho

minũ auaricia post adinuenit ⁊ in
ueniet vsq; in finẽ scl̃i Nullis ergo
p̃scp̃tl. legib⁹ hũanis solui p̃nt oẽs
sophistici ɔtractus q̃s magno stu
dio auaricia inuenit Sz oportet
nouis hũane malicie adinuẽtiõib⁹
nouis obuiare ingenijs et regimi/
bus Et vt in paucis exẽplariter h̃
loquar de adinuẽtionib⁹ illis sunt
qui emũt a paupib⁹ puto vaccas
vel oues q̃s nõ h̃nt et q̃si de facto
hitas locãt eisdẽ ꝓ ãnuo censu vt
sic in fine ãni recipiãt vaccam vel
p̃ciũ ꝓ ea cũ ei⁹ locagio qđ ꝓcul/
dubio vsure eq̃pollet Sũt iterꝫ de
illis qui mutuãt alijs tali intentõe
vel ɔditõne ꝙ postea cuz ip̃i indi
guerint remutuẽt ip̃is. hoc iterum
eq̃ualet vsure qꝛ etiã talis obliga/
tio ad remutuãdũ pecunia estima
ri posset nihil aũt nũmis mẽsura/
bile ꝓ pecunia mutuata exigẽduz
est vt sũt ꝟuicia auxilia et hui⁹mõi
Adhuc q̃dã tẽptant de pecũia mu
tuata lucrũ h̃re ꝑ viã exactiõis pe
ne ꝓp̃t qđ mutuãt pecunias ad cẽ
tũ tp̃us reddẽdas sub pena pecu/
niaria si forte tunc debitores non
soluerit saltez penã ꝓ lucro hẽant
Sed q̃rit adhuc cupiditas vsura/
rij lucri recõpensationẽ qñ facit q̃s
dam diuites ociosos mutuare itu
ris ad nundinas pecunias vt si lu
crent̃ illis recipiãt de lucro vltra
sortẽ ꝓp̃t ꝑiculũ ꝑditionis pecũie
qꝛ iuste recipiũt Sed et hoc turpe
lucꝝ esse doctores deducũt ita qꝛ
aut accipiẽs mutuũ nõ iuuat se de
pecunia illa et sic iniquuz est ꝙ cre
ditor ab eo lucrũ exigat qđ nõ ha
buit Aut iuuat se si sic tũc ex consũ
ptione pecunia oĩno efficit̃ ei⁹. ꝓp̃t
qđ et res empta fit debitoris Nõ
ergo creditor põt ab eo lucrũ exi/
gere qꝛ re sua vtit̃ ⁊ ea lucrat̃ Tã/
gũt nihilominus doctores casum
in quo nõ essz vsura ibi lucꝝ vltra
sortẽ recipe vtpote cũ emerem vel
ꝑatus essez emere certas m̃ces de
pecunia mea Et tu ꝓp̃t nimiã instã
tiã fecisti me cessare a tali emptiõe
ido vt tibi mutuarẽ Et ergo volo
ꝙ reddas m̃ tm̃ q̃ntũ essẽ ibi habi
tur⁹ de istis m̃cibus si eas illuc de
ferrẽ Recipio cñ in me ꝑiculuz lici
tũ esset Et h̃ ido qꝛ lucrũ illud re
cipet tq̃z int̃esse qđ licz vt p̃dcm ẽ

Ca. xlvij. de introductiõe ɔtra/
ctuũ inũerabiliũ a cupidis ⁊ auari.

Sed q̃d tm̃ moror hic in ɔ
memorãdo cõtract⁹ mutu
ationis ẽptionis et vendi
tionis q̃s vsurarij iniq̃ssimi et alij
cupidi sup̃ numeꝝ introduxerunt
Et q̃re? certe vt nõ laborib⁹ sed in
ocio dolosis ɔtractib⁹ ⁊ iniq̃s cir
cũuẽtionib⁹ locupletent̃ alijs g̃ua/
tis et depauꝑatis. Vere nẽo suffi
cit om̃es taliũ fraudes ⁊ astutias
enumerare q̃b⁹ mutuãdo vẽdẽdo
et emendo lucra q̃rũt cũ g̃uamine
et dãno ꝓximoꝝ. nec solũ circa di
ctas ɔmutationũ spẽs cupidoruz
adinuẽtiões inuẽte ⁊ inueniẽde in/
numerabiles sũt Sed etiã circa lo
cationẽ ⁊ cet̃as ɔmutationũ d̃ras
de q̃b⁹ in supiorib⁹ tractatũ ẽ Nõ
p̃t de adinuẽtionib⁹ illis seu adin
uẽtitijs ɔtractib⁹ dolositate plẽis
dari doct̃na general̃. q̃ in singl̃is
equũ ab iniq̃ discernat̃ et hoc ꝓp̃t
multitudinẽ et varietatẽ taliũ ⁊ sb̃
tilitatẽ coloꝝ et fraudũ q̃ excogi
tant̃ in illis Est etiã hoc in illis ꝓ

colore ꝙ raro aliq̄s ɔtract⁹ taliū est qui nō possit aliq̄ mō vl' respcu vel cū certis circūstātijs licite fiēi

hmōi fiūt licet se a fraudib⁹ excusare velint eo ꝙ ɔtract⁹ h̄ vel ille pōt licite fieri Nolūt aduertē ꝙ si vno mō vl' respcu ē licit⁹ duob⁹ vel t̄b⁹ mōis et respectib⁹ ē iniqu⁹ q̄b⁹ mōis ipi cupidi q̄ꝝ infinit⁹ ē nūerus ɔtract⁹ hmōi plimū practicāt ad pccm sibi ⁊ ꝓxio. ad dānū. vñ illi q̄ laborib⁹ dimissis solū studēt ɔtractib⁹ ditari talib⁹ inumerabilia pacta et obligatōnes inuenert et adhuc q̄tidie inueniūt Quibus simplices ⁊ paupes nc̄itatē hñtes callide ⁊ colorate circūuenerunt ⁊ talib⁹ simplices cito ɔsentiūt. nō sētientes p̄ma vice dāna eoꝝ q̄ vsurari⁹ vel ali⁹ cupiditatis ꝟuus diuante studiose calculauit ⁊ inuenit suā ɔditionē in tali ɔtractu ad lucrū meliorē Paup aūt nō studuit sup hmōi nec sibi tpūs studēdi vacauit laboribus occupato

Capi. xlviij. in quo ostēdit quō auaricia emptionē mutuationē ꝛc. in abusum ꝑduxit

Iam ex his et lōge añdictis pōt videri quō supcrescens nimia hoim cupiditas cōmutatōes mēoratas q̄ ad releuationē nc̄itatis humane inuēte fuerāt vt sūt emptio venditio mutuatio locatio ⁊ hmōi. ad cōnriū ꝟtit qꝛ in g̃uamē inopum ⁊ nc̄itatē hñtiū q̄ h̄ tpe ab auarl. q̄ꝝ de⁹ denarius est innūeris ɔtractibus circa ɔmutatōes illas dolose circūuenert. q̄b⁹ idcirco ñ releuāt̄ ꝫ tādē supditatis vsurarijs ⁊ alijs auaricie cultorib⁹ ociosis ⁊ inutilibus ex toto paupes attenuāt̄ nō hñtes q̄ inopiā eoꝝ releuēt donatione aut g̃tuita mutuatiōe aut locatiōe vel saltē iusta ēptione a pia vēditiōe Jā vix inuenit̄ xp̄ianus q̄ mia mot⁹ sup paupes aut nc̄itatē hñtes oparios talib⁹ mōis ⁊ pietatis medijs misericordit̄ ⁊ g̃tuite intuitu p̄mij celestis ip̄is sbuenire velit Sz fere oēs a ꝓxis suis luc̄ extorq̄re studēt. vn⁹ p vsurā manifestā alt̄ p occultā. vn⁹ defraudando emptiōe alt̄ vēditione. vnus locatiōe iniq̄ paupem g̃uet. alter etsi vsurā de mutuo nō exigat tñ ꝓ lucro donaria expectat. vel aq̄li sbtilitate sub colore alic⁹ liciti ɔtract⁹ lucrū eq̄ualēs vsure latent̄ obtinē laborat Ois ēgo talis ɔtract⁹ fiēi dr̄ in fraudē vsuraꝝ q̄uis de multis illis ex fōr ɔuinci nō possint ɔtract⁹ vsurarij. Itaq̄ oēs lucrari volunt de pecunijs ⁊ reb⁹ suis vn⁹ mutuū dādo. alt̄ vendendo. terti⁹ emēdo. q̄rt⁹ locādo. mille ingenijs ⁊ astutijs agitant̄ hoies vt suplucrent̄ de tpalib⁹ tpalia. et pauci vl' nulli tāta solicitudie impellunt̄ vt ex tēpalib⁹ lucrent̄ bona et̄na pie donādo et g̃tis mutuādo ⁊ cet̄is ɔmutatiōib⁹ quō in supiorib⁹ fuit declaratū inopib⁹ subueniēdo

Capi. xlix. in quo inq̄rit̄ an diuites tenentur cuilibet petēti subuenire.

Hic q̄ri p̄t vtꝝ abūdantiores in bōis teneāt̄ cuilibꝫ petēti sbuenire g̃tis. videt̄ ꝙ sic ex illo luc̄. vi. Cm̄i petenti te t̄bue Cōn videt̄ ex h̄ ꝙ tūc oi petēti nō t̄buēs peccaret. hoc āt durū esset diuitib⁹ cum plimis petētib⁹

nō dēt. Hic supponēdū ē ex dc̄is
supius q̄ diuites ex supabūdātijs
suis tenent̄ indigētib⁹ gratis sb̄ue
nire donatione mutuatiōe ⁊ cet̄is
mōis sicut hoc ibi clare ex scriptu
ris deductū fuit. Cū aūt nūc inqui
rit̄ an cuilibet petēti sb̄uenire tene
ant̄ Rñr q̄ nō qꝛ discernenduz est
int̄ petētes iuuari ꝑm q̄ q̄dā taliū
ficte petere pñt. q̄dā abuti iuuami
ne p̄stito. q̄dā illo bñ vti ꝓ vlt̄iori
adq̄renda nc̄itate vite. Quidā oio
st̄ impotētes se laborib⁹ iuuare vt
decrepiti infirmi ꝛc. Petētib⁹ g° ter
tio et 4° mō dc̄is tenent̄ subuenire
diuites ex superabundantijs suis.
His vtpote oino pauꝑibus vl̄
impotētib⁹ vt fame nō deficiant. il
lis vt adiuti medijs laborib⁹ adq̄
rant ꝯpetentē vite nc̄itatē. Qui ta
lib⁹ mutuo sb̄ueniūt inde nihil tꝑa
lis boni sꝑantes recipiūt ꝓ vsura
bona celestia oib⁹ t̄renis potiora
vt in antehabitis diffuse dictū fuit.
Cū ergo ita dictū sit et vere ita sit.
Cur diuites fideles fidez et spem
de bonis in vita futura recipien/
dis hñtes ꝑmittūt inopes mutu/
is vsurarijs impie grauari. Jā ab
iniq̄s iudeis et iā ab impijs xp̄ia/
nis. Cur nō seq̄strant de abūdan/
tijs suis certas sūmas de q̄b⁹ nc̄i/
tatē hñtib⁹ gratis mutuādo bōa
et̄na ꝓ vsuris recipiāt. Quare ob
tātū pietatis meritū q̄libet fideliū
ciuitas vl̄ cōitas. Quinimo de cōi
ei⁹ thesauro sūmā pecuniaꝝ nō se/
parat vt de hac g̃tis mutuū dan/
do indigētib⁹ celestia ꝓ t̄renis su
ꝑlucret̄. Quare etiā q̄libet p̄ncipū
aut p̄latoꝝ ditissimoꝝ qui se bōa
visurū credit in celestib⁹ sil̄r nō fa/
cit? Quid est qd̄ de t̄renis bonis
q̄ possidēt pl⁹ laborāt adq̄rere lu
crū tꝑale q̄z et̄nale? Cū h̄ infinituz
excellēti⁹ sit illo certe timeri p̄t ꝓ/
babilit̄ de multis talib⁹ ne forte ñ
sit in eis fides et spes respectu bo
noꝝ vite fut̄e q̄lis esse debz. Jeꝝ
q̄z uis expediret reipublice in ciui/
tatib⁹ et regionibus esse publicas
stationes pie mutuatiōis sñ vsur.
tñ expediēs nō esset vt de facili a
cuilibet indr̄nter mutuū daret̄ rece
pto pignere vel alia de reddenda
assecuratione. qꝛ multi sunt discoli
sectatores ocij. qui statim ꝓmptā
pecuniā inutiliter ꝯsumerēt. Multi
plus mutuo recipent q̄z soluē pos
sent. Multi tepidi⁹ laborarēt certi
q̄ qñ volunt pecuniā grat. mutuo
recipe possēt. Ad ista aūt sequunt̄
reꝝ q̄s ꝓ pignerib⁹ posuerūt ꝑdi
tiones et tādē hēditatū in eos q̄
mutuarēt trāslationes ac ꝑ hoc la
borātiū ex toto depauꝑatōes. Nō
min⁹ fortassis q̄z nūc ex eo q̄ oib⁹
ꝑmittit̄ mutuū recipe cuz vsuris a
iudeis vl̄ xp̄ianis. Nō ēgo expedit
reipublice generalis licētia mutuū
dādi gratis sicut nec cū vsuris. Mi
nus vt estimo lederet rempublicā.
si ꝯsuetudo mutuādi nō essz qꝛ spe
ablata pecunias ꝑ viā mutui ha/
bendi q̄libet feruentius laboraret
ꝓ sibi nc̄arijs nec tot ociosi essent.

Capl̄m. l. Qꝛ diuites in bonis
moralibus tenent̄ amplius subue/
nire illis carentibus.

Post hec addēdū est p̄dc̄is
q̄ nō solū ex abūdātijs ex
terioꝝ sed magis interio/

rum bonorum subueniendum est inopie indigentiū Inopie quidez maxie morali et spūali. qz amplior solicitudo hñda est vt hoies iuste et sce viuāt q̄z vt viuāt Jō maior solicitudo est hñda de his que iuuāt ad p̄mū q̄z de his q̄ iuuāt ad scdm imo et maior cura esse debet de adq̄renda et ꝯseruāda sanitate corp̄m q̄z de adipiscēda multitudine opū Jñ si de bōis q̄ de⁹ cōiter dat oibus bōis ⁊ mal vt sc̄ vires ⁊ opes tenet defectuosis in talibus subuenire A fortiori sic erit de his q̄bus affluent dedit bōa spūalia vt sūt v̄tutes et scie De q̄bus scriptū ē gratis accepistis g̃tis date Ad qd apl's se obligatū cōfessus est vbi ait Grecis et barbaris sapiētib⁹ et insipiētib⁹ debitor sū ita in me p̄mptū est et vob qui estis rhome euāgelisare Sciam pōt hō cōicare dupl'r qz vel in specie vel in effectu In specie dupl'r quia vel voce vel scp̄to In effectu vero iuuādo indigentē ex scia cōsilijs ⁊ remedijs Sil'r v̄tutib⁹ abūdās eas cōicare p̄t dupl'r. qz vel p eruditōnem vel p exemplarē ꝯseruationē. Pñt etiā ex eis et dñt alioꝝ iopie releuari in q̄ntū aliquaꝝ v̄tutum p̄prie opationes sūt largiri p̄uidē cuilibz qd suū est reddere vt libēalitatis prudētie et iustitie Pl⁹ ergo tenent diuites in sciētijs ⁊ v̄tutib⁹ releuare inopiā moralē q̄z diuites in reb⁹ tp̄alem Si ergo vt habitū est diues in reb⁹ peccat nō iuuando gratis mutuo indigētē. magl. peccat diues in sciētijs speculatis nō erudiēdo ignorātē Magis peccat diues in scia practica vt iurl. ñ dādo g̃tis cōsiliū opp̄sso. magis peccat diues in arte medendi non dans gratis remediū paupi infirmo Et certe adhuc graui⁹ peccāt qui p cōsilijs et remedijs causas hñtium aut infirmitatib⁹ laborantiū recipiūt lōge vltra iustū sui laboris p̄ciū. qz multotiēs in h eos quos pie iuuare tenent grauāt nō min⁹ q̄z diuites qui indigentes iuuare mutuis nolūt nisi ip̄os g̃uēt vsurarijs lucris Sed quid de his qui cet̄is ditiores sunt in viribus corp̄is et aie. nōne et illi tenentur defectuosos in illis releuare? Nō est dubiū q̄n sic vt miles defendendo debiles ab aduersarijs. ⁊ rustici atq̄z mechanici suis laborib⁹ sb̄ueniēdo impotentiū inopijs Sed sūt etiā de illis qui ex virib⁹ a deo ip̄is ꝯcessis nō releuāt sed grauāt nō subueniūt sed ledūt Quales generalit sūt oēs mali milites ⁊ peruersi laboratores qui longe vltra iustū p̄ciū sui laboris recipiūt qñ aliq̄s inopinate eis indiget. vl qñ volūtarie p diē minus laborāt vt plurib⁹ diebus p̄ciū recipiant vel qñ ex defectu artis vel exp̄ientie in his q̄ agere hñt negligunt eos q̄bus laborāt. aut graues expēsas ip̄os hr̄e faciūt quas fiēi nō oporteret si plene scirēt artē quā p̄fitētur De istis impijs et p̄ditis laboratorib⁹ multi inueniūtur int Carpentarios. multi int muratores et pl'imi int vineaꝝ cultores. hui⁹ rei testes mihi sint paupes ⁊ diuites taliū negligētijs ⁊ malitijs dānificati et plures depaupati ꝛc.